

Культурна гандляваць кнігай

Сёння апошні дзень традыцыйнага месічнага кніжнага ярмарку ў рэспубліцы. Дзяжа яшчэ дакладна гаварыць аб яго выніках. Галоўнаму ўпраўленню кніжнага гандлю Міністэрства культуры спатрэбіцца намята часу, каб падлічыць лакавыя вынікі гандлю на ярмарку ўсіх яго шматлікіх варыянтаў.

Можна беспамылкова сказаць, што за гэты месяц яма і добра працавала многія прадаўцы літаратуры. На вуліцах, стадыёнах, у парках гарадоў і рэінных цэнтрах наладжваюцца кніжныя базары. Кніга знайшла шырокае дарогу ў калгасы, саўгасы і МТС. Прычым прадаўцы кніг не чакалі, пакуль пакушнік прыедзе ў магазін, а шукалі яго. Відаць, гэтую актыўную дзейнасць і павінны працягнуць работнікі кніжнага гандлю рэспублікі штодзень, а не толькі ў часе месічнага ярмарку. Гэта павінна быць правілам у рабоце. Прадаўца, уладанне такога правіла звязана з пераадаваннем пазіцыі дзякаваць, з лямкай устарэлага звычак у многіх работнікаў кніжнага гандлю, якія не імкнучыся выходзіць за парог магазіна, а чакаюць, пакуль пакушнік прыедзе сама.

Жыццё-ж на баку тых, хто настомна шукае ў рабоце новае, перадавое, хто аператыўна адкакваецца на патрабаванні народа. Варта быць загадчыкам Гарадзішчанскай кнігарні тав. Долгаву арганізаваць вездзе ў вёску Моўчэцка, як за адзін дзень было прададзена літаратуры на суму каля 1.500 рублёў, што складае 13 працэнтаў месічнага плана. Каб рэалізаваць такую-ж колькасць літаратуры ў магазінах, спатрэбілася-б не менш тыдня.

Разумная ініцыятыва заўсёды дае добрыя вынікі. Вялікім кнігабібліоаграмадствам слабе энтузіяст культурынага фронту Іван Андрэевіч Ямчанка. Восем год працуе ён кнігабібліоаграмадствам у Маладзечанскай вобласці. За гэты час Іван Андрэевіч прадаў рознай літаратуры амаль на пўмільёна рублёў. Яго заўсёды ўбачыць у хале калгасніка, на вясельлях настаўніка, у поездзе, на вазкае — усюды, дзе ёсць пакушнік.

Між тым кнігабібліоаграмадствам з самых дзейных сродкаў распаўсюджвання літаратуры сарод шырокіх працоўных мас, многія магазіны ігаруюць. У вясільлях кнігарні № 37 горада Брэста бачыць толькі адзін кнігабібліоаграмадства. Мала іх у Мінску і Гомелі.

Распаўсюджванне літаратуры патрабуе ўважання і ведаў і, самае галоўнае, любові да справы. Прадавец кнігі — работнік культурынага фронту, які заклікае партыйныя і масы свята сацыялістычнай культуры. Нельга даручаць работу з кнігай чалавеку, які сам не цярпець да ведаў, не хоча расці. А як мюга ў нашых магазінах і канторах кнігабібліоаграмадствам, для якіх кніга — безаблічны тавар, да таго-ж тавар выхадзі.

Час ужо мець у кожным магазіне, кіеку, ларку адукаваных людзей. На гэтую работу з задавальненнем пойдучы многія выпускнікі сярэдніх школ. Трэба толькі навуціць іх прапагандаваць кнігу. На семінарах і нарадах, якія час-ад-час праводзіцца аблікіаграмадствам, павінна ісці канкретная гаворка, які наладзіць рэкламу кнігі, як стварыць пры магазінах ацтмы пакушніку і совет садзейнічання, нарэшце, які пісаць каталогі, складаць заяўкі на літаратуру і г. д. Але наарады гэтыя праходзяць, як правіла, суха і неікава, у адрыне ад практыкі работы лепшых кнігарняў і прадаўцоў. Асабліва гэта наглядзецца ў Брэсцкім аблікіаграмадствам.

Па-ранейшаму па-за ўвагай Галоўнага ўпраўлення кніжнага гандлю і яго абласных кантор застаецца прапаганда адукаваных вопыту. Нельга сказаць, што ў Беларусі няма сапраўдных энтузіястаў кніжнага гандлю. Ён мюга, і працоўныя яны добра. Гэта — Радзішчанская кнігарня (загадчык тав. Мельгуі), Сопіненская (загадчык тав. Давыдзенка), Слоніцкая (загадчык тав. Ваўчок), Мінская кнігар-

ня № 11 (загадчык тав. Самадур) і многія іншыя. Між тым аб вопыце іх работы ведаюць нямногія. Вынаваты ў гэтым начальнік Галоўнага ўпраўлення кніжнага гандлю тав. Ляноўскі, які паспрабаваў не імкнучыся зрабіць вопыт работы лепшых магазінаў адукаваных прадаўцоў, кнігабібліоаграмадствам.

Поспех работы кнігабібліоаграмадствам у многім залежыць ад умелай прапаганды кнігі. Але рэклама ў нас займаецца недавальнічова. Прайдзіце па магазінах Баранавіч, Дамачова, Шарашова, Івацэвіч, і вы рэдка ўбачыце вітрыну навінак, рэкламныя спісы літаратуры па асобных галінах ведаў. Слаба выкарыстоўваецца для прапаганды кнігі радыё і газеты, не практыкуецца распаўсюджванне плакатаў і г. д. Наогул рэкламная справа — найбольш закінуты ўчастак работы кнігабібліоаграмадствам.

На рэкламу штогод адпускаяцца вялікі дзяржаўныя сродкі. Але Галоўнае ўпраўленне кніжнага гандлю не можа хваліцца тым, што гэтыя сродкі поўнасьцю выкарыстоўвацца на прызначэнне.

Кожны магазін павінне мець пэўны мінімум літаратуры. Правільна ўлічыць патрабы пакушніка — справа складаная. Механічны падыход да размеркавання літаратуры прыводзіць да штучнага заставарвання кнігі.

Загадчык Баранавіцкай кнігарні № 5 Я. Банаенка звярнулася ў Мінск з просьбай прыслаць праграмную літаратуру для музычнай школы. На рэспубліканскай базе ўрадаваліся. Нарэшце, пастаніла заяўка на музычную літаратуру. Не марудзічы, яны сабрали пэўную на суму 7 тысяч рублёў. Тут былі «Школа ігры на літаратурах, на трыбонез і г. д. явраз на такіх інструментах, якія не вылучаюцца ў школу. У Баранавічах бед радзішчанскае вучылішча, работнікі янога не могуць купіць у Баранавічах патрабуную літаратуру.

Дроня выконваюцца заяўкі Ляхавіцкай і Гарадзішчанскай кнігарняў. Раёны гэтыя сельскагаспадарчыя, і тут вельмі патрэбна розная даведная літаратура, кнігі па трактарнай, агратэхнічнай справе. Але Брэсцкі аблікіаграмадствам не прыслухоўваецца да заявак сваіх магазінаў і патрэбную літаратуру не напыслае.

На паліцах Гарадзішчанскай кнігарні ў дні месічнага кніжнага ярмарку 14 пазваў дні беларускіх пісьменнікаў і 10 у пераказе на беларускую мову. У кнігарні няма твораў Я. Коласа, К. Крапіны, М. Лынькова, П. Глебі, Т. Хадзевіча, А. Луцкаўскага. А між тым гэтыя кнігі ляжаць на абласной базе.

Факты гэтыя не адзінаковыя. Наглядзецца, колькі нарэшце, патрэбнай літаратуры ляжыць на складах Мінскага аблікіаграмадствам, у той час, як на яе вялікі попыт у кнігарнях. Нельга далей мірацца з такім становішчам.

Вядома, што кніжныя склады ў Беларусі ў большасці сваёй знаходзяцца ў блізкай паміжканінах, а ў іх нельга як след захаваць літаратуру. Таму кнігабібліоаграмадствам арганізацыя трэба кляпаніцца перш за ўсё аб тым, каб які мага чужэй завезці кнігу ў магазін, чужэй яе прадаць. Вопыт лепшых энтузіястаў кніжнага гандлю рэспублікі паказвае, што выканаць гэтую задачу можна. Сумны вопыт мінулага года, калі ўсе рэспубліка — не выканала плана продажу літаратуры на сельскім, павінен насарожыць нас. Аднак і ў гэтым годзе наступляюць тры-вочныя сігналы з Гомельскай і Маладзечанскай абласцей, дзе спажывацца калі аператыўна дроня арганізавацца гандляк кнігай.

Дырэктывы XX з'езду ВПС прадуцтваваць у шостай пяцігодцы значнае павелічэнне кнігабібліоаграмадствам. Кніг будзе значна больш і лепшай якасці. Значыць, гандлёвыя арганізацыі рэспублікі павінны каронным чынам палепшыць сваю работу з тым, каб лепш абслугоўваць пакушніка.

ПРОЛЕТАРЫІ УСІХ КРАІН, ЕДНАІШЕСЯ!

ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЖЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАУ БССР

№ 27 (1094)

Субота, 30 чэрвеня 1956 года

Цана 40 кап.

Станаўленне

Бралася на зорак, а клуб, як устрыжываны вузлы, гудзеў ашча галасамі: спрычкі былі, як кажуць, на «высокім граду-се». Намесніку старшыні Бараноўскаму, які чытаў даклад на паперцы (старшыня быў хворы), не даі нават да канца дагаварыць:

— Ты скажы лепш, куды бульба ды кармы надышла? — крычаў каржанаваты калгаснік у новым паўкашукі, праікаваўшыся да стала прэзідыума. — Кароў няма чым карміць, а ён нам паперкі тут у вочы тыкае!

— Сам ты, Крумень, узяў-б кароў даглядаць, — загаварыўся Бараноўскі, — а то на іншыя ўсе ківае!

— І вазьмуся, калі нарадак будзе! — Багаснік рашуча севануў рукой павестра. — Фуражырам пішце. З-пад снегу салому дабудзем, што з восені без прыгяду заставацца, а жывёлу выратуем.

Раптам загаварылі ўсе разам. Здавалася, што ніхто нікога не слухае, кожны гаворыць так сабе, абый толькі пакры-чаць, выказаць усё тое, што каменем ляжа на сэрцы. Было ясна, што калгаснікі нездаволены работай праўлення і чакаюць змен. Нехта запрапанавану выбраць старшыней праўлення таварыша з Мінска.

І калі калгаснікі аднадушна за гэта прагавасавалі, новы старшыня папрасіў слова. Але праз хвіліну і яго спынілі.

— На язык ты, відаць, не зломка, — начулася з нагоўну, — а вось скажы, дзе ты праходзіў сельскагаспадарчую, навуку калгасніку, і да нашай працы ці звыйка?

— Праду Кастусь каза, азваўся зусім узро стары калгаснік Антон Ладучка, хітравата нагадуючы на новага старшыню. — Я так думаю: жыць сабе, чалавеча, і з намі сярбруцца маіду!

Пачуўся смех. Нехта нават у далоні зашпаксаў.

— Антон зноў задае тон, — прагаварыў хтосьці я ў вахоў. — Маўчыць, маўчыць, а калі скажа што, дык як у спыну ўлеціць...

На гэтым сходзе быў прыняты перспектывны план, у якім прадуцтваваліся значны рост ураджаёнасці, а таксама павелічэнне даходнасці ад усіх галін арцельнай гаспадаркі.

За гэты палат калгаснікі таксама гавасавалі аднадушна, але відаць было, што некастры з іх абмяяла ставіцца да арцельнай гаспадаркі і што гавасаванне для іх — пустая фармальнасць.

... З чаго пачынаецца? Насення не было, знісценая высарожыц каровы давалі малака столькі, што яго не хапала нават для цялят, коні пазалі ў агоралях і, што асабліва трывожыла, на работу выходзіла не больш павінаў працадольных калгаснікаў. Некастры бригадзіры, такія, як Шпарык, Ласкавец за гарадку выладалі дружбакоў ад працы, а замяніць галы гэтых бригадзіраў ён не ведаў кім.

Большасць калгаснікаў моладзі працавала на адыходніцтве. Такія калгаснікі, як Шымфай Чарнавец, не выходзілі на калгасную працу, а іх жонкі выпрацоўвалі ўстаноўлены мінімум працадольных толькі для таго, каб мець магчымасць карыстацца прысядзібным участкам. Некастры выпрадалі працадольных членаў сям'і на лабочныя заробкі, а самі, атрымаўшы дзевяці аб дрэнным стане здароўя, спыкайна вырошчвалі на «сваіх гарадох» бульбу, памідоры, клубнікі і збывалі ўсё гэта ў Мінску. Так, напрыклад, жыла сям'я Міколы Няборскага. У свай час Мікола адпасаў прысядзібны ўчастак у шесць-дзясат сотак гектара на жонку Кацярыну,

а сам ужо каля двух год быў на адыходніцтве.

І ўсё-ж пералом пачаў вызначыцца. Сустрэціны аднойчы з Міколам на гарадскім адузе, старшыня падуў ад яго такіх слоў:

— Не думай, што я выпадкова сюды трапіў. Ваюся, што восенню жонка зноў нічога не атрымае на працядзі: хацеў крыху сена ўзяць...

Старшыня зразумее — трэба было су-пакоці людзей, пераканаць іх, што ўсё пачне будзе інаш, узяць павягу да працядзі, супраць чаго ўзяліся, як гэта і тага часу возны з іх налічваю працядзі «кагулам» усім калгаснікам, якія выповалі якую-небудзь работу. У сваёйжо бі-лага бригадзіра траціў бригады Шпары-ка, напрыклад, заўсёды аказвалася больш працадольч, чым у іншых калгаснікаў. Та-му прыйшлося спачатку брацца за на-ладжванне правільнага ўліку працы.

Вядома, гэта быў толькі пачатак ста-наўлення. Ды і хто-б даў веры, што на спустошаных ушчыт і залупчаных землях калгаса, на якія можа сем, а то і ўсё дзясці год запар збожжа вывасяла-ся без уагненія, можна атрымаць адроз-ды добры ўраджай. Так, летас поле, што адзубі аграном пад кукурузу, засталася зусім няўноеным. Там мюга вырашана пакаласці ўгнаенне ў дзункі. А як гэта працядзі зрабіць? Аграном параў клясці ў дзункі спачатку гной, потым кілаць у яго чатыры-восем зярнят кукурузы і зверху прысыпаць зямлёй. Так і зрабілі. А што атрымаўся? Колькі парасткі ку-курузы не змагі праціцца праз гной да глебы і загінулі! Насены аказаліся за-палат зрогданымі. Сабралі ў сярэднім на-пядь цэнтнераў зялёнай масы з гектара.

На гэтым прыкладзе калгаснікі пера-васяліся, што ўчасткі пад кукурузу трэ-ба загады ўгноіваць, а ўжо калі ў пры-сядзі ўносіць угнаенне ў дзункі, дык клясці яго не на дню і не зверху над зярнятамі кукурузы, а вакол зярнят, вы-ночан. Так была высадзана кукуруза ў траціў бригадзе, дзе ўраджай яе быў самы высокі.

Калгасу наогул не паванцавала з аграномам. Прыехаўшы аднекуль з поў-дня краіны, дзе ён практыкаваўся на вырошчванні вінаграду, Аўцінінскі на-рабіў нямаля блытаніны ў севазаваротх. Ён управіўся за якіх месяцы тры-чаты-ры, накуў яго не звольнілі з працы, па-наразаць столькі паду ў севазаворце, што бригадзіры павіны былі мець спецы-яльныя карты, на якіх рознымі колерамі адзобаліся гэтыя самыя палі. Сядзіць, скажам, бригадзір Мікола Патровіч, па-жыла ўжо, спрытакваны гаспадар, і, выпрацоўка хустачкай узмакралы люб, гаворыць да свайго суседа і дружкава Міколы Таньчыка:

— Хай яго, браце, згарыць разам з гэтым аграномам. Гэта-ж галаву скруціў над такім планам. Больш трыццаці год сеем збожжа на гэтых гонях, кожная ла-піла знаёма, а тут — на табе, як у бу-раломе якім забытаўся. Усе палі па-раваны на кавалкі: жоўты колер — гэта, паўна, лён, сінваты — зялёная, такса-ма лён, толькі поле інаш — № 76, зусі-м сінная палая — кукуруза ці ш, зусі-м чорная, што пад нумарам 24, — паўна, грэчка, а можа і авёс, а вось чырвоная — чорт яго ведае: ці то дубін, ці, можа, бульба?

Мікола Таньчык не пачыў па-траб-ным залішне корпацца ў гэтым сэрбу-се. «Хадзем да старшыні, пагаворым, — прапанавану ён, — Нехта тут аграном панакручваў». «Стракатаць» у палат

севазаворту яшчэ і цяпер дае слабе адчу-ваць. Надышоў час вырашыць пытанне аб правільных севазаворотах наогул і аб скарачэнні ліку падуў, колькасць якіх даведзена ў некастрых калгасах да 30—40.

Арцельная гаспадарка, нягледзячы на пэўныя дзякаванні, узнімалася. Не было закінута і будаўніцтва. За лета калгасні-кі ўзялі добрую канюшню, свінарнік, з цэменту камяню выкалалі трашэй для сіласу, адрамантавалі жывёлагадоўчыя памішканні.

І калі ўжо глыбокай восенню былі на-везены напярэднія вынікі сельскагаспа-дарчага года, стала ясна: зроблена мала, але калгас на ўдзельне. Яшчэ адзін год стараннай працы — тут непазнавальна ўсё зменіцца.

Грамавы і натуральныя прыбыткі сельскагаспадарчых ўразаў і параўнанні з мі-нулым годам больш чым у два разы. На 10 працэнтаў знізіліся затраты ў працяд-дзі на адзінку прадукцыі калгаснай вытворчасці.

Калгас упершыню меў дастатковую колькасць уласнага насення, асабліва ільну, канюшны, а насення лубіны са-бралі столькі, што некастры тон яго на-вяду прадаць суседнім сельскагаспадар-цам. Гэта атрымаўся і з кармамі. Калгаснікі пераканаліся ў тым, што справы пайшлі на лад.

Сям'я Пенкраты атрымала на працяд-зі каля сямі тысяч рублёў грашыма, мно-га закінута і будаўніцтва. І Мікох Чарна-вец. Ён, як і іншыя члены арцелі, змяніў свае адносіны да калгаснай працы. Чалавек, які больш адыжваўся дома, сустрэўшы аднойчы старшыню, сказаў:

— Бачыў я, колькі снегу навокал. Дык каб не сарпаць нарыхтоўкі торфу, трэба раей трактар з пугстымі саямі пусціць да вяр'ера. Затім на палазанне — людзей з рыдлёўкамі. А так — коні на-дараўца...

Так і зрабілі. На тры кіламетры пра-клялі пугану на балота, каб вывозіць торф у лубую падогу.

...Калгаснікі сустрэлі пастанову аб Статуце сельскагаспадарчай арцелі як да-кумент, якога ўсе лубно чакалі. На аграным сходзе гаварылі ўжо не пра-то, каб узяць працоўну дзясціліну, а перавасяна аб тым, які найбольш уагненія на-вазіць, да слябы добра падрыхтавацца.

— Нава парыл — абліны гаспа-дар, — выказала думкі ўсіх прысутных калгасніка Наталя Дунке. — Усё ў свай час робіцца для народа. Прынаома, у мі-нулым годзе я не лішне перадала на калгаснай працы, затое і зарабіла ўсяго адну тысячу дзясці рублёў, ды халея цэнтнераў калі трох усяго. Цяпер праца-ваць трэба на поўную сілу, каб восенню, як і заплаванана, мільённы даход пера-вышыць.

І ён, мільённы даход, будзе перавыша-ны — калгасніца сказала праду. Лён, дзясціны на шасцідзясці васьмі гектарах, ласце не менш шасцідзясці тысяч рублёў пры-бытку. Дзясціце пацясцяць тысяч рублёў наступіць у калгасную касу ад рэалізацыі прадукцыі жывёлагадоўчэй, амаль такі-ж прыбытак дадуць іншыя галіны расліна-водства.

Мікох Чарнавец таксама быў на гэтым сходзе. Выслухоўшы ўсё, што гаварылася аб пастанове, ён сказаў:

— Мала я маю карыцеці ад таго, што сяджу дома. Заўтра пайду, куды брига-дзір загадае...

П. БЫКОУСКІ,
старшыня калгасы імя Кірава
Чэрвеньскага раёна Мінскай вобласці.

Біялагічная станцыя на Нарачы

На беразе буйнейшага ў Беларусі возера Нарач станцыя чатыры невялікія драўляныя домікі. Тут размешчана біялагічная станцыя біялага-глебаванага факультэта Беларускага Дзяржаўнага ўніверсітэта імя В. І. Леніна.

Дзясці год назад на бія-людым беразе Нарачы з'яві-лася першыя пасяленцы.

Работа біялагічнай станцыі на возеры Нарач вялася ў двух напрамках. Пасля злуч-ленія экзаменацыйнай сесіі студэнты біялага-глебаванага факультэта праходзілі тут на працягу двух месяцаў практы-ку. Біялагічная станцыя слу-жыла базай для навукова-да-

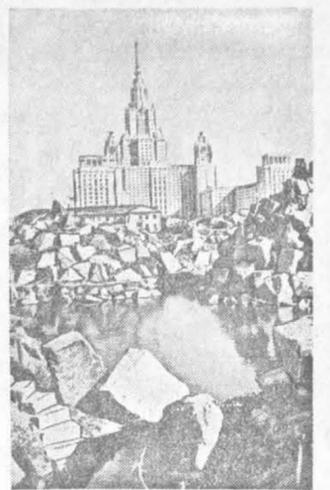
сведчай работы студэнтаў старэйшых курсаў і аспірантаў у галіне вывучэння біялагічных асноў рыбнай гаспадаркі.

Многія студэнты біялага-глебаванага факультэта на працягу рава год у летнія месяцы пра-цоўны на свай станцыі. На-дзясці Макарэвіч, якая скон-чыла сетага ўніверсітэт, з трэ-цяга курса захапілася распра-цоўкай цікавай праблемы, якая мае вялікае практычнае зна-чэнне. Доўгі час існавала дум-ка аб двух відах акуня, якія бышам ёсь у возеры Нарач: адзін, які хутка расце, і дру-гі, які расце марудна. Работ-нікі нарацкальскага рыбнай га-спадаркі нават прапанавалі

вылавіць акуня, які расце ма-рудна, каб пакінуць толькі той від гэтай рыбы, які хутка рас-це.

На падаставе двухгадовай даследчай работы Належжа Макарэвіч прыйшла да выва-ду, што гэтая версія няправіль-ная. Някая падазле акуня на два віды не існуе. Гэта яна давяла ў сваёй дыпломнай ра-боце «Характарыстыка акуня ў прыбярэжнай і цэнтральнай частцы возера Нарач».

Паспяхова справіўся са сваёй тэмай выпускнік ўніверсі-тэта Базыль Чэчуга, які пры-ехаў на вучобу ў Мінск з Польскай Народнай Рэспублі-кі. Яго дыпломная работа аб

У адным з жывапісных куткоў батанічна-га саду Мінскай вобласці дзяржаўнага ўніверсітэта на Ленінскіх гарах размешчаны альпінарый. Гэта — спецыяльная навуковая лабораторыя, дзе студэнты практыч-ка і навуковым супрацоўнікі пад кіраўніцтвам прафесара Н. А. Базілеўскай праводзяць навуковыя нагляданні і дасле-даванні.

На плошчы ў 1,8 гектара пабудаваны штучныя горы, размешчана «горнае возера» з праточнай вадой. Кожная гора мае сваю назву — «Крым-Каўказ», «Сярэдняя Азія», «Алтай», «Далёкі Усход», «Афрыка», «Па-лярныя», «Амерыка», «Еўропа» — у залеж-насці ад размешчання на ёй расліннасці.

На схілах гор альпінарый высаджана каля 50000 раслін 300 відаў, прывезеных з розных горных раёнаў зямнога шара.

Цяпер, калі свеціць яркае сонца, у аль-пінарый казачна прыгожа. Здаецца, што горныя пакрыты нейкім спецыяльным яркім рас-пісаным дываном. А з самага высокага пункта альпінарыя, з гары «Крым-Каўказ», адкрываецца шудоўная панарама сталіцы.

На адмыку: горнае возера альпінарыя.
Фотажурнік ТАСС

Насустрэч фестывалю

Комсамолку Марыю Даліскую — добра-га кіраўніка харавога гуртка сельскага до-ма культуры — ведаюць у Залесці і яго ака-ліцах як энтузіяста сваёй справы. Шасць год назад яна ўпершыню прыйшла ў гэты калектыв.

Хор неаднаразова спяваў на канцэртах у сельскім доме культуры, на аглядах ма-стаквай самалейнасці ў раёне і вобласці, а за што лубчы ўзнагароджаны ганаровымі граматамі і каштоўнымі падарункамі. Хор рыхтуецца да свай пены, прысвечанага 12-й гадавіне вызвалення Беларусі ад ня-мецка-фашыскай захопнікаў, а таксама да будучага фестывалю моладзі.

Актываваў сваю работу і драмгурток, якім воль ужо пяць год кіруе настаўніца сярэдняй школы дзупат райсовета Галіна Сямёнаўна Рыжыч. Драматывны калек-тыв за апошні час паказаў калгаснікам многа аднаактоўных п'ес.

В. СУРМАЧ,
загадчык Залескага сельскага дома
культуры Смагонскага раёна.

Сяброўская сустрэча

Калектыв артыстаў Іванаўскага драма-тычнага тэатра, які гаспадаруе ў Мінску, праўдзельна цікавацца да беларуска-га тэатральнага мастацтва.

Гэтымі днямі адбыліся сустрэчы гасцей з мастацкай грамадскасцю сталіцы. Народны артыст БССР Л. Рахленка расказаў аб творчым шляху тэатра імя Я. Купалы, аб п'есах беларускіх драматургаў і новых пастановах, над якімі працуе тэатр.

Потым гасцям быў паказан першы акт камедыі «Паўліна» Янкі Купалы. Іванаў-скія артысты пазнаёмілі з трэцім актам п'есы «Стары» М. Горькага.

У заключэнне рэжысёр тэатра І. Алфе-раў падзякаваў прысутных за сяброўскую сустрэчу.

Хроніка культурнага жыцця

У раённым цэнтры Целяханы Брэскай вобласці адбылося свята пены, у якім прынялі ўдзел халебарцы Пінскага, Лягі-шынскага, Івацэвіцкага і іншых раёнаў.

Дзвухтысячны зводны хор выканаў не-калькі пены савецкіх кампазітараў. За-тым выступалі калектывы мастацкай самалейнасці.

Я. Цыпормы.

Канферэнцыя чытачоў на кнізе В. Ланіса «Да новага берага» арганізавала бібліятэ-ка калгасы імя Кірава Слонімскага раёна. Цяпер чытачы бібліятэкі рыхтуюцца да канферэнцыі па раманы М. Лынькова «Бе-каломныя дні».

М. Грэбен.

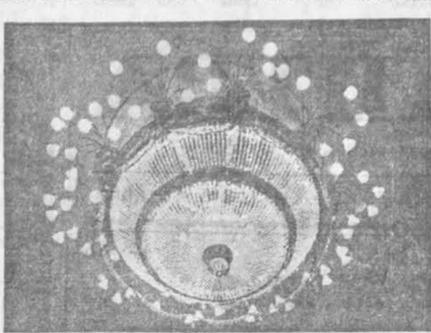
Агітбрыгада Васілевіцкага дома куль-туры часта выязджае ў калгасы з канцэр-тамі. Самалейныя артысты далі канцэрт у сельскагас

У цэнтры Мінска, на галоўнай магістралі ўзвышаецца высокі, светлы будынак. Гэта — Палац культуры профсаюзаў. Праз некалькі дзён шырока расчыніцца яго дзверы.

У Палацы амаль усё гатова для прыёму наведвальнікаў. У пакоях расставлена мэбля — сталы, крэслы, канапы. У залах і фойе развешаны карціны майстроў жывапісу. На вокнах — шторы. Паркетная падлога нацёрта да блыску. А калі праходзіш з паверхі на паверх, заглядаючы ва ўсе куткі, — адчуваеш, з якой стараннасцю працавалі майстры, тэхнікі і іншыя спецыялісты над тым, каб тут было ўтульна і прыемна, каб адпачынак быў карысным і асветлым.

Кожны, хто прыдзе ў Палац, знайдзе занятка па душы. Увайце, напрыклад, бібліятэку. Камплектаванне кніжнага фонду пачалося з пачатку года. Цяпер у бібліятэцы налічваецца дзесяць тысяч палітычнай, сельскагаспадарчай і мастацкай літаратуры. Штодзёна атрымліваецца 45 наваў розных газет. Вылісана звыш ста часопісаў. Чытальная зала абсталявана добрай мэбляй. Культгаспадарчымі камплектуюць кніжны фонд хатняга абанемента.

Многа цікавага рытуе для наведвальнікаў мастацка-масава-выставачны сектар. Яшчэ дадоўга да з'яўлення Палаца пачаўся збор у гурткі мастацкай самадзейнасці. А іх — німаля: драматычны, харавы, танцавальны, струнны. Толькі ў

Палац культуры профсаюзаў

Палац культуры профсаюзаў — выдатны падарунак нашай рэспубліцы. Гурткі духавых інструментаў і харавы запісалася каля 200 чалавек. Для аматараў спорту ёсць прасторная зала. У ёй будзе праводзіцца не толькі работа секцыяў, але і арганізавацца розныя спартыўныя гульні, спаборніцтва па гімнастыцы. Не забыты і дзеці. Для іх створаны гурткі «ўмелыя рукі», лепкі, выяўленчага мастацтва. Тэатральная зала Палаца культуры — адна з лепшых у сталіцы. Яна разлічана на 850 месцаў. Акрамя гэтага, ёсць залы кінолекцый, танцаў, адпачынку і іншыя. У Палацы будзе праводзіцца вялікая масавая работа — лекцыі, даклады, тэматычныя вечары. Цікава задуманы вечар адпачынку маладых рабочых, якія жывуць у інтэрнатах. Для іх будзе прыгатаваны даклад аб паводніх маладога чалавека. Потым выступіць настайнікі. Яны пакажуць практычнымі парадкамі, раскажуць аб тым, як павіна захоўвацца гігіена, аб правільным выкарыстанні грашовых сродкаў. Задуманы таксама лекцыі па літаратурнай, музычнай і навукова-папулярнай тэмы.

На адмыках (злева направа): тэатральная зала, чытальная, лекторый. Наверх — ложа ў тэатральнай зале.

Значная работа будзе праводзіцца ў дапамогу кіраўнікам гурткоў мастацкай самадзейнасці рэспублікі. Палац культуры профсаюзаў — выдатны падарунак нашай рэспубліцы.

Гурткі духавых інструментаў і харавы запісалася каля 200 чалавек. Для аматараў спорту ёсць прасторная зала. У ёй будзе праводзіцца не толькі работа секцыяў, але і арганізавацца розныя спартыўныя гульні, спаборніцтва па гімнастыцы. Не забыты і дзеці. Для іх створаны гурткі «ўмелыя рукі», лепкі, выяўленчага мастацтва. Тэатральная зала Палаца культуры — адна з лепшых у сталіцы. Яна разлічана на 850 месцаў. Акрамя гэтага, ёсць залы кінолекцый, танцаў, адпачынку і іншыя. У Палацы будзе праводзіцца вялікая масавая работа — лекцыі, даклады, тэматычныя вечары. Цікава задуманы вечар адпачынку маладых рабочых, якія жывуць у інтэрнатах. Для іх будзе прыгатаваны даклад аб паводніх маладога чалавека. Потым выступіць настайнікі. Яны пакажуць практычнымі парадкамі, раскажуць аб тым, як павіна захоўвацца гігіена, аб правільным выкарыстанні грашовых сродкаў. Задуманы таксама лекцыі па літаратурнай, музычнай і навукова-папулярнай тэмы.

На адмыках (злева направа): тэатральная зала, чытальная, лекторый. Наверх — ложа ў тэатральнай зале.

На сцэне мінскія трактаразаводцы

Трактаразаводцы вельмі любяць сваю самадзейнасць. Сярод іх удзельнічаю сустрэчы людзей самых розных прафесій: тут і адукацыя, і сельскагаспадарчы, і слесар, і фрезершчык. Удзельнічаюць у самадзейнасці служачыя, інжынерна-тэхнічныя работнікі.

Вечар самадзейнасці збірае ў клубе перапоўненую аўдыторыю. Толькі за адзін год творчых калектываў трактаразаводцаў далі ў клубе і ўзрэх прад'ямства 70 канцэртаў і 50 канцэртаў у падшыфных калгасах Плейшчынскага раёна.

Лепшыя удзельнікі мастацкай самадзейнасці ірэндыка ідуць на вучобу ў музычныя і драматычныя навуковыя ўстанова. Трактаразаводцы таксама далі са свайго асяроддзя пачаўшы музычным установам і артыстычным калектывам. У заводскім клубе вечар адпачынку. Вядлікі канцэрт мастацкай самадзейнасці. Клуб перапоўнены. Вечар па традыцыйна адкрывае хор. Гасіне сяляно ў зале, раскінае за сцяно, і на залітай сцэне стройнымі радамі стаяць удзельнікі хору.

Харавы калектыў аб'ядноўвае 60 чалавек. Гэта старэйшы калектыў мастацкай самадзейнасці, якім кіруе тав. Корсаў. Ён мае музычную адукацыю, вопыт. Репертуар хору рознастайны. Харавы выконваюць рускія, беларускія, украінскія песні, песні краін народнай дэмакратыі, класічныя творы. Ёсць у репертуары і песня аб сваім родным заводзе: «Як на Мінскім трактарным...». Хор трактарнага завода ў Мінску — адзін з лепшых у краіне. Ён выконвае не толькі народныя, але і сучасныя творы. У зале можна было ўбачыць і аматараў мастацтва. Гэта лілі рэзультат, што ў Мінску ўсталяваліся гурткі духавых інструментаў, але і ўсю нашу грамадзянскую.

Але яшчэ трэба агаварыцца: налічваецца шырока пазнаеміцца з маладымі спецыялістамі не апраўдалася. З чатырнаццаці выпускнікоў, аб удзеле якіх у канцэрце шырока аб'явілася афіша, слухачы змаглі пазнаёміцца толькі з пяцінамі.

В. Гулашоў (тэнар) ужо знаёмы нам па шматлікіх канцэртах філармоніі. Значная вакальная культура, высока чысты голас, выразная дыкцыя — усё гэта захавала ў Гулашоў. Праўда, у сярэдніх рэгістрах у голасе спявак ішчы раз чуецца спітат, якому, магчыма, трэба аднесці за кошт перакуткі галасовага апарата. Гулашоў выканаў у канцэрце рускую народную песню «Как пойдю я не полюбую речку», романс Ул. Абушкіна «Давольце мне любіць», арыю з оперы Грэтры

Многа набыта ў гэтым напрамку крытыкай і горадараў, якія адносяцца скаластна да мастацтва тэатра, імкнучыся скаваць мэтрывыя тогі і творчыя індывідуальнасць мастака, а павольна «спудзіць» творчы працэс.

Астатняе крытыкі і навукі аб тэатры, тэатральнай перапрацаванні тэкста, напрыклад, асноўных пытанняў, як тэатральнасць, прымае да

Афіша і канцэрт

«Рычард Львінае сэрца» і ў суправяджанні сімфанічнага аркестра кансерваторыі — арыю Ленскага з оперы Чайкоўскага «Еўгеніі Онегіна».

Добра паказала сябе С. Гулевіч (мец-сапрано), якая валодае прыгожым, моцным голасам. Яна выканала малады Надзеі Дурвай з аднайменнай оперы Багатыроў, «Галак» Мусурскіх, а таксама ў суправяджанні сімфанічнага аркестра арыю Любушы з оперы Рымскага-Корсакава «Царская явешка» і «Сігдальская» з «Кармен» Біза.

Менш цікавым было выступленне А. Курскавай (мец-сапрано), якая ў суправяджанні аркестра выканала арыю Надзеі Дурвай з оперы Багатыроў. Па адной рэчы дзяўка ішчы сказаць аб А. Курскавай, як спявачцы. Выкананне яе было вельмі выразным.

Выпускнік Э. Лямбовіч, які скончыў кансерваторыю па класу баяна, выступіў у канцэрце як дырыжор аркестра народных інструментаў. Выступленне яго было мала цікавым.

Сябра кансерваторыі Сярод ішчы — ІІ валакітэй, тры піяністы, скрыпач, віяланчэліст, дырыжоры, баяністы, кампазітары, музыканты. Шкала, што многіх з іх так і не давялося пачуць на канцэрце.

Е. РАКАВА.

направільнага разумення гэтай творчай ідэі. Тутыя кан'юнктурычныя «ярдэжы» атэасаміаваць у з фармілізмам, «тэатральнасцю», «прадстаўленствам» і г. д.

Некаторыя неадзілікі крытыкі, а за імі і практыкі тэатра, на працягу доўгіх год насалілі свае бедныя густы пад сцягам барацьбы з фармілізмам. У наша творчае жыццё ўвайшоў стандарт шэраў, недарэчна прастае. За эталон спраўданага мастацтва была ўзята імітацыя жыцця, пасіўнае фатаграфаванне яго элементарных «яў». Была вымысла са сцэны, напрыклад, рэвалюцыйная рамонтка, як не адпавядаюча ўстаноўленым «эстэтычным» стандартам.

Нажыдаем поспеху і ўдачу

У гэтым годзе Белдзяржкансерваторыя закончыла 37 маладых музыкантаў розных спецыяльнасцей. Пераважна большасць выпускнікоў паказала глыбокі, трывалы веды па спецыяльных і грамадска-палітычных дысцыплінах.

Рад выпускнікоў-накалістаў з поспехам выступіў у спектаклях операга тэатра, у якіх выявіліся іх сур'ёзная вакальная і спецыяльная падрыхтоўка. У спектаклі «Князь Ігар» выступілі выпускнікі В. Гулашоў (Валазімір) і С. Гулевіч (Канчакоўна). У спектаклі «Варне Гадуюно» спявалі Я. Якімеў (Варлаам), А. Курскава (гаспадыня кармы), П. Дружына (Марына). У спектаклі «Еўгеніі Онегіна» прымалі ўдзел Р. Шубуўк (Таяяна) і М. Дружына (Грэмлін).

Кампазітар Я. Глебаў, які закончыў у гэтым годзе кансерваторыю, выканаў на экзаменах два буйныя творы — «Памяле-генду» для сімфанічнага аркестра і кантату для хору, саліста і аркестра на словы Лесі Украіны.

З выпускнікоў найбольш добрае ўражанне пакінула музыкантаў В. Цімоніні і Л. Федарава, дырыжоры-харавікі Р. Красніцкая, Я. Асновіч, выканаўшы на народных інструментах А. Андрушчанка, Э. Лямбовіч, П. Усаў, піяністы Р. Семіяка, Г. Клушына, В. Шахінін, валакітэй Г. Лабахоўская, Т. Пастушына і В. Сундукова.

Выхаванцы Белдзяржкансерваторыі будуць працаваць у тэатрах, ансамблях, філармоніі, у музычных вучылішчах і школах у розных кутках Беларусі.

Так, музычным кіраўніком ТЮГ'а будзе працаваць кампазітар Я. Глебаў. Выкладчыкам тэатральнага дысцыпліны ў музычнае вучылішча Магілёва накіраваны музыканта В. Цімоніні, у Врэцкае музычнае вучылішча — музыканта І. Дземчанка, у Гродзенскае культгаспадарчым — музыканта Н. Рубішэўская, у музычнае вучылішча Віцебска — піяністка Г. Клушына, у Гомельскае музычнае вучылішча — дырыжоры-харавікі Р. Красніцкая і Н. Хаўхлянаў і г. д. Некаторыя студэнты рэкамендаваны ў аспірантуру (Я. Глебаў, Р. Красніцкая).

Выхаванцы Белдзяржкансерваторыі павінны памятаць тое, што вышэйшая школа гэта толькі падрыхтоўча ступень, што спраўдана загартуюць кадры адбываюцца ў жывой рабоце, па-за школай, у барацьбе з цяжкасцямі і ў іх пераадоленні.

Атрымаўшы ў спехах кансерваторыі веды і майстэрства яны павінны будучы развіваць і ўдасканальваць самастойна, у чым нажыдаем ім поспеху і ўдачу.

Новы кіночасопіс

Гэтымі днямі кіностудыя «Беларусь-фільм» выпусціла чарговы нумар кіночасопіса «Совецкая Беларусь». Кіночасопіс адкрываецца расказам аб малады рэспублікі, якая ў адказ на заклік Комуністычнай партыі і Совецкага ўрада пачынала паехаць на новабудуй Далекага Усходу.

Другія раздзелы часопіса знаёмяць гледача з беларускім павільянам на Усесаюзнай сельскагаспадарчай выстаўцы ў Маскве, з лепшымі рабочымі Віцебскага дыянапаліаграфічнага камітэта і сустрэчай мінскіх футбалістаў з футбалістамі Швецыі.

Ушаноўванне народнага артыста БССР К. М. Саннікава

Тэатральная грамадская Мінска адзначыла 60-годдзе з дня нараджэння і 40-годдзе творчай і грамадскай дзейнасці аднаго са старэйшых тэатральных рэжысёраў рэспублікі народнага артыста БССР К. М. Саннікава.

У тэатры імя Янкі Купалы, дзе доўгі гады працуе юбіляр, адбылося ўшаноўванне. З дакладам выступіў кандыдат мастацтвазнаўства У. Няфёд. Затым быў паказан спектакль «На крутым павароце» — адна з апошніх работ К. М. Саннікава.

Выступіўшы са словам у адказ К. М. Саннікаў падзякаваў за дэяльня прывітанні і сяброўскія пажаданні.

на трагедыя, уплыў якой мы адчуваем у пастаноўцы Таўтановава (Ленінградскі тэатр імя Пушкіна). Цяпер многа і добра гавораць пра «Лазю» і «Калпа» ў тэатры сатыры. Народ актыўна называе гэтыя спектаклі, любіць іх не толькі таму, што п'есы Маякоўскага глыбокія па зместу і па думцы, але і таму, што яны цікавыя і наватарскія ў мастацкіх адносінах. Яны цікавыя і тым, што сведчаць аб звароце да тэатральнасці, да лепшых перадачых традыцый савецкага тэатра, якія прынеслі яму сусветнае прызнанне і славу.

Спраўдана тэатральнасць «Лазю» і «Калпа» ідзе ад практычнага разумення драматургіі В. Маякоўскага, ад скарнастання канкрэтных фармальных дасягненняў савецкага тэатра таго перыяду, калі Маякоўскі па іх уплывам ствараў свае камедыі. Гутара ідзе аб тэатрах малых форм 1920-30 гадоў.

Ушаноўванне народнага артыста БССР К. М. Саннікава

Тэатральная грамадская Мінска адзначыла 60-годдзе з дня нараджэння і 40-годдзе творчай і грамадскай дзейнасці аднаго са старэйшых тэатральных рэжысёраў рэспублікі народнага артыста БССР К. М. Саннікава.

У тэатры імя Янкі Купалы, дзе доўгі гады працуе юбіляр, адбылося ўшаноўванне. З дакладам выступіў кандыдат мастацтвазнаўства У. Няфёд. Затым быў паказан спектакль «На крутым павароце» — адна з апошніх работ К. М. Саннікава.

Выступіўшы са словам у адказ К. М. Саннікаў падзякаваў за дэяльня прывітанні і сяброўскія пажаданні.

Нельга забыць, што найбольшым уладчым МХАТ з'яўляўся з Чэкавым («Вішнёвы сад», «Тры сестры»), з Горкім («На дне»), А. Астроўскім («Гарэная сэрца») не толькі таму, што гэта выдатныя драматы, але і з-за іх і таму, што ў пастаноўцы гэтых п'ес была вырашана праблема тэатральнасці. Найбольшым вырашэннем гэтай праблемы можна разглядаць працаў чэхавіцкіх п'ес у выкананні выдатных артыстаў Аляксандрынскага тэатра.

Толькі правільнае вырашэнне пастаўленай п'есы забяспечвае ёй доўгае сцэнічнае жыццё. А яго залежыць не толькі ад умелага лагічнага прачытання п'есы і практычнага ў яе ідэі, але і ад майстэрскага і смелага ўвабавання ў спектаклі аэменнай можа і трэба глыбей раскрыць ідэю твора, яго мастацкія асаблівасці, аўтарскую індывідуальнасць. Такім шляхам у свой час Малы тэатр адкрыў А. Астроўскага; Мастацкі — Чэкава, Горскага, В. Іванова. На жаль, майстры сцэны, асабліва рэжысёра, аказаліся «Іванамі, непаманымі рэдакца».

Мы многа займаліся непатрыбымі дыскусіямі аб «метадзе» фізічных дэянняў. Стаячы спектаклі па гэтым «метадзе», мы зусім выкінулі з свайго памачка наша цудоўнае мінулае, аддадзіліся ад творчых дасягненняў таго часу, калі было многа добрых і розных тэатраў, калі ўніфікацыя адной якой-небудзь паліцы ў мастацтве ачысцілася злучэннем перад савецкай культурой і ўласным сумленнем. Абрадаючы гэтым самым і гледач, мы наступілі і непрыкметна зружвалі свае творчыя магчымасці, зававаліся лёгкімі і малым — шорам, паваркоўным капіраваннем рэалінасці. Спраўдана тэатральнасць была аб'ядлена шэкаўнай і выгнана са сцэны.

У савецкай драматургіі адбываўся аналітычны працэс. Лічыліся заганымі і былі «закрыты» трагедыя, вядзьмарства, уласныя тэатраў, псіхалагічная драма, запанавала багатуада «бескачэўнасць». У выніку

Падрыхтоўка выданні твораў Ц. Гартнага

Прэзідыум Саюза пісьменнікаў Беларусі стварыў камісію па складанні Цішкі Гартнага ў складзе І. Гурскага (старшыня), Ул. Карпана і Я. Шахаўскага. Мяркуюцца выдасць у хуткім часе раманы «Сокі паліны» і іншыя творы пісьменніка.

Пад вечар на галоўнай вуліцы вёскі Вяпры Нараўлянскага раёна ехала фурманка. Вось яна спынілася каля калгаснага клуба. І адразу яе абступілі вучні, сельская інтэлігенцыя, калгаснікі.

— Што прыёме сёння? — пытаюцца яны ў кіномеханіка Мікалая Гарчанкі.

— Прыдзе глядзець — убаўчыце, — жартуе кіномеханік.

Праз некалькі хвілін усе жыхары вёскі ведалі, і праз гадзіну будзе дэманстрацыя мастацкай фільма...

Мікалая Гарчанку добра ведаюць калгаснікі назваючы яго вёскаў кіномеханік добра сумленна выконвае свае абавязкі. Ён дасканальна вучуць апаратуру і таму сёнасы ў яго праходзіць добра — заўсёды вядзючы гук, адрагуляваны рэзкасць. Кіномеханік ведае запатрабаваны гледачоў і выконвае іх заўхі.

Л. ПРЫХОДЗКА, калгаснік сельскагаспадарчага імя Молатава.

„Праўда — добра, а шчасце лепш“

Тэатр імя Янкі Купалы не ўпершыню з'яўляецца да твораў А. Астроўскага. На гэты раз ён спыніўся на камедыі «Праўда — добра, а шчасце лепш».

Спектакль глядзіцца з цікавасцю. Астроўскі выкрывае жаліліны ўзаемаадносінны ў свеце ўласніцтва, паказвае сацыяльную беспраўнасць простага чалавека. У п'есе псіхалагічна «дуэль» супраць купцоў-самадурцаў выйграе моладзь у асобе Платона і Паліксены. У фінале перамагае праўда над несправядлівасцю. І глядач гэтым горача апладуірае.

Спектакль «Праўда — добра, а шчасце лепш» — першая самастойная работа дыпламанта рэжысёрскага факультэта ПІПС Н. Архангельскага.

Малады рэжысёр уважліва паставіўся да фактury бытавой камедыі. Яму ўдалося пабегнуць натуралістычнай праўдападобнасці, якой часта грашылі спектаклі па п'есе «Праўда — добра, а шчасце лепш». У рабоце купалаўцаў адчуваецца імкненне рэжысёра паказаць класавую сутнасць Барабанавых, імкненне заклічыць іх у ярых абагуленых вобразах.

Гразноў — Ул. Уладзімірскі, Феліцата — Л. Рэчкава, Маўра Тарасаўна — О. Галіна, Паліксена — Т. Аляксеева — вось хто выказае поспех спектакля.

Ул. Уладзімірскі іграе Гразноў аркамперамента. Акцёр не баіцца сатырычных фарбаў; ён у зубіліне характарыстыку вобраза, умяняе акцэнтны, растаўлены самі А. Астроўскім (у вусы фіналу 2 акта, «атаці» Гразноў на ўзалемага праціўніка і ішч). Смела камедыя пераборшчыне, пабудавана на праўдывым псіхалагічным зыходным пункце, скарнастанна акцэнтна і поўнаю сілу. Гразноў Уладзімірскі — «бравы» валака, свавольнік і балагур. Акцёр моцна падкрэслівае дакаваты і нестырны характар Сілы Ерафеевіча. Вобраз Гразноў — вельмі цікава стала работа добрага майстра.

Дакладна, хоць часам можна і некалькі прасталінейна малое О. Галіна ўладарнасці і напышлівасці Маўры Тарасаўны Барабанавай. У яе Маўры суровы твар, паважны рухі, пвербая выразная мова. Нам думецца, што артысты трэба было ўзмацніць у створаным ёй характары ачы агульнасцю Маўры Тарасаўне рнеў: Барабанава наража адносіцца да людзей, якіх знаходзіцца ў якой-бы там ні было залежнасці ад яе.

Амос Панфілавіч Барабашаў у выкананні В. Шапка — вельмі элементарны чалавек. Усё сцэнічнае жыццё Барабашава праходзіць у паліках. Ён усё час пад хмялком. Э. Шапка да цікаваю моўную характарыстыку Амосу Панфілавічу. Ён некай асабіта, па-французску выгаварвае любімыя барабашаўскія слоўцы: «дэмонстрэ», «інтэрасант», «негаціянты» і ішч.

Задача тэатра — пазнаёміць гледачоў са светам, увабеленым А. Астроўскім. Яна можа быць паспяхова вырашана там, калі ўсе без выключэння ўдзельнікі спектакля змогуць гэта свет глыбока зразумець і адчуць, ахапіўшы ўсё шчырымі задумы вялікага драматурга. Большасць выканаўцаў гэта зрабіў удалася.

Шчырай цікавасцю да А. Астроўскага адзначае новая пастаноўка тэатра імя Я. Купалы. І нам думецца, што тэатр, паставіўшы «Праўду — добра, а шчасце лепш», атрымаў безумоўна права лічыць А. Астроўскага ў аіку «свайкі» аўтараў.

Д. АРЛОУ, народны артыст БССР.

У калгас прыехала кіноперасоўка

Пад вечар на галоўнай вуліцы вёскі Вяпры Нараўлянскага раёна ехала фурманка. Вось яна спынілася каля калгаснага клуба. І адразу яе абступілі вучні, сельская інтэлігенцыя, калгаснікі.

— Што прыёме сёння? — пытаюцца яны ў кіномеханіка Мікалая Гарчанкі.

— Прыдзе глядзець — убаўчыце, — жартуе кіномеханік.

Праз некалькі хвілін усе жыхары вёскі ведалі, і праз гадзіну будзе дэманстрацыя мастацкай фільма...

ТВОРЧАЯ ТРИБУНА

Думкі аб тэатральнасці

Добратворныя змены ў жыццё прынеслі раённы XX з'езд партыі. Станоўчыя фактары, які спрыяе духоўнаму росту савецкіх людзей, з'яўляецца выкрываць культу асобы і яго вынікі. Гарызонты мастацтва сталі значна шырыцца, больш яснымі.

Людзям, якія з'яўляюцца перасроднымі ўдзельнікамі стараверна культурнага штурхавання, трэба ўважліва глыбока прачытаць, што абмываюцца ў жыцці нашай народна. Трэба пераасановаць мінулае і сцвердзіць новае, якое павіна стаць вядучай асновай мастацтва.

У святле гэтых вялікіх падзей часта з'яўляецца вельмі значнай уласная работа ў мастацтве або работа сваіх таварышаў. Не заўсёды знаходзіш у сабе сілы і майстэрства, каб ажыццявіць многае з таго, што разумееш і прымаеш усім сэрцам. Новае часта не стала яшчэ арганічным, а старое і прывычнае часам цягне назад, да мінулага. Ці не адсюль у нас, людзей тэатра, з'яўляюцца вароўныя сцэнічныя творы, у якіх, побач са свежымі і яркімі, так многа сумнага, шэрага і штამпанаванага?

Кожны сумленны мастак перажывае ў нашы дні складаны працэс творчага пераўрабавання. Шлях гэты не лёгкі і не просты, але ён вядзе да вялікай мэты — быць карысным

народу, дапамагаць яму ў працы і барацьбе на новым этапе жыцця. А гэты этап — шостае пацікава — сапраўды гораднічы. Наша хваляюцца, натхняюцца мастацтва не павіна цягнуцца ў абыякае будучыню, а знаходзіцца ў першых радах яго барацьбы.

Мы вель

Будзем сябраваць

Дзеці папрасілі:
— Купі нам новую кніжку.
Прышлось ісці ў магазін. Выбар дзіцячых кніжак быў невялікі. Мала напэцкаліся ў апошні час беларускія дзіцячыя пісьменнікі. Раітам бачу прыгожую вокладку. На ёй густы лес, жоўтая дарожка, ідуць піянеры. Кніжка ласкава запрашае сваім агульным: «Будзем сябраваць».

Вядома, як дзеці любяць новага добрага сябра, які іх навучыць цікаму, а з радасцю пабегне кніжку Эдзі Агняпвет дадому. Былі ў дачэй ужо і «Чырвоная палачка» і «Калюбок», які ўмеў спяваць такую простую і цікавую песенку любому зверу і не баўся іх. Палюбілі дзеці маленькую дачынку і Мінутку з калізі Л. Талстога «Тры мядзведзі». У дачэй былі сябры і з кніжак А. Гайтара, С. Маршана, П. Варанько, А. Барто. Любілі яны добрых сяброў і з кніжак беларускіх пісьменнікаў. Рагарадзілі мы новую кніжку і пачалі чытаць.

«Песня аб дружбе». Верш, прысвечаны мінаму Паладу піянераў. На першай-жа страфе мяне перабілі: «А хіба ў палачку сваё сонца? А калі хмары, і дзеці прышлі ў палад, дзе усё роўна будзе святліць сонца?».

— Гэта паэтычны вобраз: «Мы палюбілі свой Палад... За сонца, песні, гульні». Саўхэйне далей...

Прачытаў я ішчы крэху, зноў мяне перабілі: «А што такое бандура, дудар?» Гэта мы так-так высветлілі. Аднак, калі я папрасіў пераказаць верш, то атрымаўся біда: ніхто не мог зрабіць гэтага. Адыні сярэдзілі, што тут размова ідзе аб дружбе чымалова, баяна і бандуры, другія хвалілі палад, што ў іх свеціць сонца, а самы меншы проста завіў: «Сам баян не лая, калі яго не краюць. Калі-б дзеця напала на пра дачэй, як яны дружна вучацца іграць, тады-б іншая справа...»

Пры чытанні верша «Я памтовага акеца» разгарадзілі ашча большыя сярэчкі.

— Ведаем!—разам загаварылі дзеці.— Мы ўжо чулі, як піянеры наспяваюць пасылкай. У «Барозцы» чыталі. Толькі там пасылакі жадалі для дасеаўшых палад, а тут ужо кніжкі на цаліныя землі... І ашчы: ніхто ў кніжцы не кажае клявоных дзістоў. Нам настаяніца сказала, каб мы гэта не рабілі, бо ад лістоў псуецца кніжка. Школьнікі носяць на шапках школьных значок з літарай «Ш», а зоркі досяць толькі чырвонаармейцы. А паэтка піша, што да кніжкі хлопчык прыслаў зорку, «хай на шапцы носяць, як і я».

Гэта першыя пытанні. А на такое пытанне, як за некалькі хвілін можна злітаць да сонца і чаго таму лямпея, я не мог адказаць. Ішоў-жа прышлось спасылацца на свабоднае паэтычнае вобраз, на тое, што тут слова сонца выклікала рыфмай «ясносна», што паэтка, відаць, пажыла было адшукаць другую рыфму. Таму яна ўзяла першае, што трапілася.

У вершы «Як у Брэсці» мы напалі на незразумелую з'яву:

Падбегла да нім прасторнай,
Спынілася
Леніні
Прышоў ён на свята нібыта.

Усімхінуўся сардэчна,
Не з мармуру ён, не з граніту—
Жывы, чалавечы.

Далей паэтка перайшла да ўспамінаў, як калісьці Ленін у Горках запрасіў на бакі дачэй.

— Гэта цікава. Чытай далей.

Але чытаць ужо не было чаго. Верш закончыўся. Тут і стала зразумелым, што вельмі добра было-б расказаць больш падрабязна, цікава малым чытачам аб ляснянскай дачы. Верш, па сутнасці, распаўся, у ім пераплаўляліся дзве тэмы. І ні адна з іх не распрацавана як след.

«Кліча вецер свежы»—верш пра піонерскія паходы—больш спадаўся, бо ў ім дачця называліныя матэрыялы, прычэпаляецца любоў да прыроды. Аднак і тут былі прычэпы.

— Як у снім змроку можна адшукаць смачныя суніцы?
«Залёны куток» і «Галі стала піонеркай» вершы больш дасканалыя і канкрэтныя. Да лепшага, што бачу ў кніжцы, трэба аднесці і паэму «Будзем сябраваць», прысвечаную вядомай партызанцы Рыме Шарыневай. Спадабаўся дзецем раздзел пра падвиг партызанкі Рымцы, аб якой расказвае былы камісар атрада.

Важна тое, што ў паэме дачця вобраз біястрашнай партызанкі. А зямства з такім вобразам становаў ўплывае на фарманне характараў сучасных дзяцей. Паэтка зноў жа стварыць рэальны вобраз. І мова ў паэме жывая, выразная, і менш надуманасці.

Тут, ужо не спасылаючыся на юных чытачоў, хочацца дадаць і ад сабе: паэма крэху расцягнутая, у ёй падазна мала бытавых дэталей. Асноў і некатора абстрактнасць, адраўнасць ад жывых канкрэтных абставін.

Прачытаўшы кніжку Эдзі Агняпвет «Будзем сябраваць», прышлось задумацца. Чаму наша паэзія не захаліла дачей? Чаму яны ведаюць напаміны многія вершы С. Маршана, С. Міхалкова, А. Барто і іншых паэтаў і зусім мала ведаюць сучасных вершаў беларускіх дзіцячых паэтаў?

Вывад напрамваецца вельмі прасты: мы нічо не ўмеём добра пісаць для юных чытачоў. Пісьменнікі лямпы вучыць, а не вучацца, адраўнасць ад іх новае свец. Больші ў навакольных жыві і прыродзе прастага, цікавага, захаліваюча! Трэба толькі ўмець убацьчы гэта пісьменніку і ўмець расказаць, тады дзеці зразумюць і палюбюць твор.

Заўважана і другое—аднастайнасць тэматыкі—пішучы пераважна пра піонерскіх насьцёр, Палад піянераў, падарожжы і г. д. Усе гэтыя тэмы вырашаюцца па гатовым, даўно выпрацаваным шаблону, павярхоўна, схематычна.

Увогуле наша дзіцячая літаратура адстае, не задавальнае юнага чытача. Аб гэтым гавораць новыя вершы Эдзі Агняпвет.

Эдзі Агняпвет—востры паэтка, піша яна даўно, таму і натрабавалі да яе лямпыны быць сур'ёзнай. Халася-б, каб у дачэй і ў іх творы па-сапраўднаму сабраваў дзеці.

Рыгор НЯХАЙ.

Чувашская АССР. Далёка за межамі Чувашскага вядома імя Е. І. Васільева — агразнама калгаса імя Варанькоўска Яльскага раёна. Нядаўна ўказам Прэзідыума Вярхоўнага Савета Чувашскай АССР Е. І. Васільева прысвоена ганаровае званне «Заслужанага агразнама Чувашскай АССР». У гэтым годзе выданыя ім брашуры: «Тры палавіны мільёна рублёў прыбытку ад канявай», «Кукураза — каштоўная кармавая культура», «За стварэнне трымаўля кармавой базы».

На здымку: Е. І. Васільева атрымлівае свежую пошту ад калгасніка паштаўніцы Ольгі Селівановай.

Фотахроніка ТАСС.

ПІСЬМЫ У РЕДАКЦЫЮ

Ад папер не адарваць

Дырэктар Дзяржаўнай бібліятэкі БССР імя В. І. Леніна тав. Сіманюк часта ўступае на рэспубліканскіх нарадах з гарачымі прамовамі, у якіх заклікае выязджаць у рэальны і сельскі бібліятэкі для аказання практычнай дапамогі ў рабоце. Але як крыўдна бывае, калі словы размысловацца са справай.

Магілёўскае ўпраўленне культуры вырашыла правесці семінар работнікаў дзіцячых бібліятэк вобласці. У гэтай кіраўніцкай семінары была запрошана-аказвае бібліятэкі імя Леніна тав. Дзякава—добра знаўца дзіцячай літаратуры.

Тав. Сіманюк адмовіў нам у гэтай справе, спасылаючыся на тое, што абласная дзіцячая бібліятэка «...лямпына самастойна праводзіць семінары і не можа разлічвацца на метадыста Дзяржаўнай бібліятэкі».

Звярнуліся за дапамогай да начальніка ўпраўлення культуры і мастацтва Міністэрства культуры БССР тав. Кукушка, Але і ён пераверзіў, што метадыст заняты больш важнымі справамі.

А што можа быць важнейшым, чым дапамога рэальным бібліятэкарам?

В. АРЦЕМЕЎ,
інспектар Магілёўскага абласнога ўпраўлення культуры.

Дзе купіць кнігу?

Чытачы Скібнеўскага раёна жадзяць знайсці адрас і тэлефон свайго паэта-зямляка Міхаса Васіля. Але, на жаль, ні ў магазіне кнігагандлю, ні ў катэхізацыйных і бібліятэчных раёна гэтай кнігі няма. Немае я ў кіёсках «Саюздруку». Наогул кніг беларускіх пісьменнікаў у магазінах Скібнеўскага раёна мала.

І. КРЫШАЛОВІЧ,
райарганізатар «Саюздруку».

Пра ўскраіны забыліся

У бакі ад галоўных магістральных сталіны, на шіхх ускраінах Кагановіцкага раёна вырастае за апошнія гады многа прыгожых жывых лямпоў.

Але лямпы імкнўшыся мы знайсці тут хоць-бы невялікі кіёск або ляток з кнігамі. Пра гэты влікі, густа населены раён забыліся аблікігаганялы і «Саюздруку». Каб купіць кніжку або газету, даводзіцца ехаць у цэнтр горада.

Даўно наспела патрэба акрэпіць у гэтым раёне кнігарню і адзіна-два кіёскі.

Г. ПАТУЛЯР,
песнянер.

Крыніцы б'юць з глыбінь...

А. АДАМОВІЧ.

Для нашага чытача сталі ўжо зусім прычымнымі некалькі новых імён празаікаў, якія ўвайшлі ў беларускую літаратуру ў пасляваенны час. У ліку такіх пісьменнікаў, як Я. Брыль, А. Кулакоўскі, І. Мележ, А. Чарняшэвіч і іншыя, у літаратуру ўступілі і аўтар раманаў «Глыбокая палынь» і «У добры час» Іван Шамякін. І тут крытыка наша, якая звычайна вельмі неахотна «малодга», «пачынаючага» перавадзіць у «мастацтва», адступіла ад свайго права. Новы празаік быў уключаны ў лік «вядучых» адроз, з усім тым добрым, новым і разам з тым нясмелым, што можа ўбачыць у першых творах юнага маладога таленту. Пры гэтым адроз крытык аўна пераставаў і настолькі, што ўбачыў у першых раманах новага празаіка вяршыню ўсёй беларускай прозы. Зыходзіў гэты крытык з такіх меркаванняў: літаратура 20—30-х гадоў адлюстравала працэс складвання сацыялістычных адносін, раман «У добры час» паказвае больш высокі этап сацыялістычнага будаўніцтва, а таму раман гэты і з'яўляецца «сталасцю» нашай прозы. Няма патрэбы многа гаварыць аб негугрупацыі такіх крытэрыяў, якія ўзровень літаратуры вызначаюць тым, што яна адлюстравала, без адроз, як яна гэта адбывае, на якім мастацкім узроўні. Тут важна азначыць іншае: захваленне твораў, магчыма, і талентаў іх, але далейш ад мастацкай спецыяцы, не ішло на карысць нашай насяняснай літаратуры.

Думаецца, што і новы раман І. Шамякіна «Крыніцы», які надрукаваны ў апошніх нумарах «Полымя», можа стаць больш пазней у нашай літаратуры, больш значным крокам у мастацкім развіцці самога пісьменніка, калі-б крытыка наша, якая вельмі ахотна адзначае тое добрае, што сапраўды ёсць у раманах І. Шамякіна (уменне цікава вясці апазыцыю, вострае пачуццё сучаснасці), у поўным голасе, без усякіх скаржлівых вала размовы і ад нехаласці яго твораў. Думаецца, што рамона па шырацы ніколі не папшыдзіць пісьменніку, а іншы раз можа і дапамачы яму адлучыць «звукса месца» ў сваёй творчасці. Мы шчыра верым, што сапраўды варты таленту І. Шамякіна творы ішчы не палісаны ім, яны з'явіліся, калі пісьменнік знойдзіў у сабе сілу поўнасцю адмовіцца ад ілюстрацыйнасці, калі мастак стане больш народным у поглядзе на жыццё, на чалавеча, у мове.

І. Шамякін умеў убацьчы людзей з прыгожай душою, цікава пазнаваць іх чытачу, яра падаль і тым адмоўна з'явіў, што засмешчана чыстыя крыніцы нашага жыцця. Асабліва ўважліва І. Шамякіну вобразы жанчы з вядомай і самаахварнай душой.

Адным з лепшых у «Крыніцы» з'яўляецца вобраз сельскага ўрача Наталлі Пітэроўні, ці Наталлі, як яе любіўна называюць калгасніцы. Простая, строгая, адданая людзям і справе, яна выклікае шчырую павагу ўсіх, хто ведае яе, і нечым яна нагадвае Машу Кацубу з рамана «У добры час».

Гадуе сам намер новага рамана І. Шамякіна, які ўзнік, мабыць, не без уплыву колгаснаўскай трылогіі «На ротах», — паказвае жыццё вясковага інтэлігента, мастацкіна на шырокім і неспакойным фоне грамадскага жыцця, паказвае свайго героя ўдзяльным не толькі «школьным канфілітам», але і чалавечым, які па-сапраўднаму жыве тымі вядомымі і надыёнымі справамі, што сёння адноўлена хвалюць і сакратара аблома, і калгасніка, і школьніка. Інтэлігентны дырэктар школы Лямашэвіч не абмежаваны сцэнай яго школы. Грамадскае жыццё—вось сфера дзейнасці гэтага мастацкіна. Трэба адзначыць, што І. Шамякін адзіна з першых чытачоў у творах, у якіх інтэлектуальна раскрыліся і ў сувязі з сур'ёзнымі, сапраўды значнымі грамадскімі праблемамі. Як-жа здзяйсняе І. Шамякін цікавы намер?

Аспірант Лямашэвіч кідае пісаць сваю адрознаву ад жывой практыцы дысертцы і едзе ў вясковую школу. Тэмпэраментны, прычымтовы, некалькі самавольны, ён непазбежна ўцягваецца ў справы людзей, з якімі сутыкае яго жыццё, канфілітуе з «сапраўдным інтэлігентам» заўчым Арышкіным, з «гаспадарам раёна» сакратаром раёна парты Бародка, дзе яго пераплятаецца з дзеям юнаго добраго, сумленнаго людзі. Шамякін умеў вельмі натуральна перакрываць шыкі людзей, героі ў яго дэна звязаны ўвядзенымі аўтапатымі і аўтапатымі. У менне падарыў жыццёвыя сувязі паміж людзьмі—зодна якасць таленту І. Шамякіна. Магчыма, таму акрац старонкі, прысвечаныя павязу асабасці ўзаемаадносін людзей—знамства Лямашэвіча з Наталлі Пітэроўнай у магазіне, канфіліт Бародкі з Лямашэвічам, Арышкіна з настаяўнікам калгасным, размова Наталлі Пітэроўнай з дачкой,—набылі больш мастацкі і хвалюючыя старонкі твора.

У новым рамале І. Шамякіна ёсць, такім чынам, праўда асобна некалькіх падлазнаў, якія, жывыя італі, ёсць смяжэты рух. Але дачытаўшы апошнюю старонку рамана і даведваючыся, што Бародка больш ужо не з'яўляецца «гаспадаром раёна», што Арышкі збег, выкрыўшы сваю «інтэлігентнасць» да канца, што Лямашэвіч і Наталлі Пітэроўна ўступілі ў адзін круг, знайшлі самае анімае шчасце ў жыцці, а механік «дзёржы страціў яго, што школьная моладзь пастаўла ў першых жыццёвых выпрабаваннях, што крыніцы жыцця сталі чашчэйшымі, у чым не ўнікае пачуццё задалельнага «вразрады», якое заўбеды застаткі твора, завершанага ў мастацкім адроз, ад твора, у якім няма нічога аднаго і ёсць усё, што неабходна.

Смяжэты раман «Крыніцы» не завершаны. Няма патрэбы перапісваць, якія «смяжэтыя лініі» пісьменнік не даўе да развіцця, бо справа не ў гэтых лініях, а ў нечым больш глыбынім і важкім. Уся справа ў тым, што ўважлівае асабасца абу Лямашэвіча, Наталлі Пітэроўнай, дачкі і іншыя не выцярпае той грамадскай праблемы, якую сапраўды пахваліць у рамале пісьменнік Лямашэвіч пахваліць у вёску збуріць матэрыял для дысертцыі, але пас збуріць не цікаваць ўжо, нашта ён сваю навуковую работу ці не. Значна больш чытача хвалюе пытанне, як пойдзе

А. СКІБНЕЎСКІ,
галоўны рэжысёр тэатра імя Я. Коласа.

дальш жыццё тых жанчын, у якіх старшыня калгаса Махнач у прысутнасці Лямашэвіча спрабаваў адабраць і спаліць пошкі сена. Сакратар партарганізацыі калгаса Полаз гаворыць Махначу: «У чым, у чым, а ў бескароўнасці нашых калгаснікаў мы, Натал, з табай моцна внаваты. Гаспадары, чорт вазмі!».

Амаль тое-ж самае гаворыць былы старшыня раймаксіма Валатойчы сакратар райкома Бародку: «Дрэнна мы з табай кіравалі!».

Глыбокі амена адбываюцца ў жыцці: толькі ўспрынялі іх розныя людзі па-розыным. Такія, як Бародка, бачыць у рамонах парты толькі часовую кампанію, якую трэба правесці як мага з большым шумам і трэскам, каб паказаць сабе. Дзе жывых людзей яго па-ранейшаму мала цікавіць. Да яго ішчына такіх яго «кадры», як Махнач, Арышкі, Інашх усё ўспрынялі сакратар партарганізацыі—бухгалтар калгаса Полаз. Жывучы срод народ, ён, былы афіцэр Совецкай Арміі, добра ведаў яго патрэбы, і для яго пастановы парты не былі нечаканасцю. Ён верыў, што яны дучуць, чакаў іх...

Глыбокі сэнс сённяшняга грамадскага жыцця аўтар рамана бачыць у змаганні за сумленнае і самааданнае служэнне саўвечнаму народу супраць казінчыцтва, бюракратызма, культуры асобы. Імяна на гэтым выпрабаванні чашчэйшымі якасці герояў раманаў. Але ўсё гэта ў тым, што многа ў рамонах дыкларатыўнасці, ілюстрацыйнасці, пісьменнік па-сапраўднаму не ўглыбляецца ў працэсы, што адбываюцца ў грамадстве!

Іван Шамякін не робіць сур'ёзнай спробы даць праўдзінную карціну жыцця тых «поўштых тысяч людзей», якія на сабе адчулі «стыль кіраўніцтва» Бародкі і Махнача, а таму ўсе сярэчкі Валатойчы з Бародкам ад гэтым «стылем», які ішоў інашх ў творы,—толькі павярхоўна ілюстравалі да тых важных праблем, якія чытачу вядомы па газетах і з адпаведных пастанов. Сустрэкаюцца ў творы і трапны, а часам і глыбокі назаўвагі над грамадскім жыццём, але звычайна яны не атрымваюць развіцця, перавадзіцца скоратовай. Пісьменнік адзначае: «Раней павязоў некак тав: МТС—сама па сабе, а пэтка, калгас, сельсавет—самі па сабе... Інтэлігентны жыві і працаваў таскама некак адасобена. Настаўнікі ніколі не заглядалі на станішчы, механікі прыходзілі хіба толькі на кінокарціну ў няўтулыны і халодны клуб, на якім гулялі скражнікі. Далей-ак-бы між ішчы адначалеца, што ўсё гэта пачало мяняцца цьер. А між тым гэта магло і лямпына быць стаць важным кампазіцыйным вузлом усяго твора, бо «Крыніцы»—твор аб тым, як змацаваўся ў вясковай інтэлігенцы пачуццё адназначнасці за справы калгаса, МТС, пачуццё абавязку перад народам. Аўтар жа імкнецца «закрануць» як мага больш жыццёвых праблем, ні адну з іх глыбока не раскрываючы. І колькі ўшчынава магчымае паказваць адзін куток жыцця, але так, каб за ім адчуваўся сапраўднае карціна жыцця ўсяго грамадства. Узачы хіба-бы такую дэталю, Лямашэвіч з неспакойным пачуццём паірае на рэальны час са свайм вучнем Алхам, які з захваленнем глядзіць на Бародку. Сакратар райкома да Алхы—ідэал сапраўднага чалавека. Лямашэвіч трыкоўны, што непазбежна расцарапае ў гэтым чалавеку балоца адбаванне на юнаку. І толькі. Пісьменнік вельмі дэталёва апавядае аб усіх тонкасцях ўзаемаадносін Алхы з заўчым, Райн. Да гэтай-жа цікава намечанай лініі фарміравання характараў і свецлагаўду ішока пісьменнік больш не вяртаецца.

Вось так і ўсё: праілюстравана аўтар некую «праблему» і ідзе далей, да новай праблемы, мала капаючыся аб тым, каб грамадскія з'явы па-сапраўднаму раскрылі праз ўчынік, псіхалагію жывых людзей. Або ішчы прыклад ілюстрацыйнасці ў паказе з'яў грамадскага жыцця. Новы сакратар райкома Жураўскі размаўляе з былым «работнікам органаў». Сізна сама па сабе ярака, прасякнутая вострым пачуццём непраўды да тых, хто дыскрэдытуе наш апарат. Як жывы, перад чытачом паўстае чалавек з «франтамімі вусякімі», які ўсё ішчы ніяк не можа зразумець трагедыі таго, што звыны чалавек «сады» па яго віне. «Ды толькі год»—завядае ён з ідэяльнай наўнасцю. Пры разуме прысутнасця галоўны герой рамана. Ішчы думкі, перажыванні выклікае гэта сцэна ў Лямашэвіча? Невадама. Скажа на толькі, што яны з Жураўскім «доўга абуралі».

Наогул, калі чытаеш «Крыніцы», цяжка вызваліцца ад уражання, што, пішучы рамана, аўтар спынаўся кожную новую праблему, якую ўнімаў газету, кожную новую пастанову «на хаду» ўключачы ў твор, «дагугушы» сюжэт новым вобразам, сцэнай, а часам і проста выпадковым дыялагам:

«Ёе, Раман Карпаніч, гэта зверху здаецца, што інашх быць не можа...
— Адам Макаравіч, дай, браце, грывіні!
— Скадзі, Скапанка, прынясі ішчы...
— Не, вы пасаухайце, вы станьце на месца старшыні, у адін тыдзень зразу-

моесе, што гэта такое—плаванне зверху...».

Імяна таму, што пісьменнік неадстаткова глыбока, ілюстрацыйна раскрывае важныя працэсы грамадскага жыцця, не мае арыя карціны жыцця народа, абдзленым, пабудаваным шырокі тымпацы аказваюцца і вобразы цэнтральных герояў рамана. Даволі падрабязна апавядаюцца ў рамонах аб тым, як разуме Лямашэвіч на ўчынік ішчых пераажаў: Бародкі, Арышкіна і другіх. Але вельмі невярзліва сказана аб тым, што ачму ў Лямашэвічы, якія думкі ўхвалівалі яго, калі прысхаўшы ў вёску, ён перакананы, што вясня не такая, якой прычы бачыць ён не ў філмах, а ў рэальнасці. Важны псіхалагічны вузлаў. Імяна гэтае ўражанне лямпына было ўмацаваць прычымтовысць камуніста Лямашэвіча, вызначыць яго адносіны да «гаспадара раёна» Бародкі, да старшыня калгаса Махнача. У подзе зрок Лямашэвіча трапае толькі запусчаны клуб. Большага ён, па сутнасці, не заўважа. На ўсякім разе вельмі нямногае адбываецца ў «амеры» яго душы. Гэта не можа не зніжаць гучанна, значнасці вобраза цэнтральнага героя.

Недасціпам аказваецца і вобраз Бародкі і імяна таму, што жыццё народа не стала ў цэнтры твора. У вобразе Бародкі І. Шамякін імкнецца выявіць гэце адрозны да той грамадскай з'явы, якая атрыла назву «культура асобы». Добра, што пісьменнік хоца раскрыць псіхалагічную складанасць вобраза Бародкі, не маюць яго адной фарбай. Але тронна тое, што пісьменнік маралізуе, замест таго, каб даць ацэнку Бародку праз павяз яго спраў і вынікаў яго «кіраўніцтва». Ён вельмі ўжо кляпоціцца, як-бы лішчы не «спакрыўціць» Бародку, не засмешчы тое становішча, што ёсць у гэтым чалавеку. Як-жа—Бародка энергічны, не дурны, востры на слова. Вось толькі прамерна поспіца са сваймі асобай—гэта хронна. Пісьменнік вельмі злыба абдзена: можаж ці не можаж мы, як кажа адзін з герояў, «кідаць» такімі кадрамі, як Бародка. (Чамусьці ад Махначу—гэтым калгасным Бародку—пісьменнік так не кляпоціцца). А, здаецца, пісьменнік лямпына больш хваліць пытанне: як прапарці тое, што напавяз Бародка і напавяз вельмі сур'ёзна, імяна дзякуючы сваім «становаўным» якасцям, якія так падкрэслены І. Шамякіна,—энергічнасці, сіле волі і г. д.

Калі-б народ увайшоў у рамана як рэальнае асроддзе, у якім дзейнічаюць героі, калі-б пісьменнік у адроз дзейнаў герояў заўбеды кіраваліся інтарэсамі народа, адносны яго да Лямашэвіча, Бародкі і іншых герояў лямпына былі-б больш актыўнымі, а самі вобразы рамана намнога б'іліра-б у сэнсе мастацкай закончанасці.

Праўдзінна паказ рэальнага народнаў асродка мога-б надаць твору некалькі цыянальных каларыт, чытачу без падвядзі імяна б'эраўмека, што падзій адбываліся імяна ў беларускай вёсцы.

Разгледзячы новы раман І. Шамякіна, нехта не акрапчы праблемы, якая паўстае сёння перад пісьменнікам,—праблема мовы. Далейшы творчы рост яго не магчымы без авалодання багатымі жывой народнай беларускай мовай. Ён і ў некаторых ішчых маладых празаікаў, мова І. Шамякіна хоць і ўважліва з'яў апошні час, але ўсё ішчы часам гучыць як «перакладнае». Яго мова гэта: «У дырэктара падушны настрій. Ніколі ішчы МТС не выходзіла так з рамонтам—ні па тэрмінах, ні па якасці. Ды і не толькі з рамонтам. А як з'яўляе, вырае калектыў! А колькі ароблена ў калгасе! Там закладзена надзейная аснова будучага Уражко. Сёння прыдзе камісія, і, калі ўсё абдзельна добра, магчыма, будзе вырашана пытанне аб перанясенне ў вобласці, аб пераходным сігнэлі ў г. д. Так перадае пісьменнік ход умак, настрой дырэктара МТС. На гэтым прыкладзе добра можна адчуць, як беднасць моўных заспаў перахваліла яго дачына і тонка перадаць перажыванні чалавека.

Для мастака важна не толькі ведаць мову народа, умець выбраць з яе багатыя адзіна патрэбнае слова, выраз. Не меншае значэнне мае і другое: уменне бачыць свет так, як бачыць яго народ.

У «Крыніцы» пісьменнік мімаходам адзначае: кажуць, што слога заўбеды падобны да чалавеча, які кажа яго. Мы адразу бачым пейзаж з гэтымі «ціндынаўлінымі» стэгамі, і ён запамінаецца лямпы, чым усё ішчы апісанні месцаўсці ў рамона.

У вост ішчы прыклад. Лямашэвіч чые ад розных людзей пра настаяўніку, які дэманстравалі за казаве сабе заўбеды «па двадцятці піць грамаў». Нічога больш не гаворыцца чытачу пра гэтага чалавеча, а ён яго запамінае.

Але такімі жывымі характарыстыкамі, падслуханымі ў народзе, пісьменнік радуе не часта.

Даследаванне помнікаў старажытнасці на Новагрудчыне

Малаўчыя, прыгожа Новагрудчына. Калі ўзвясці на ўзгорак Алама Юзкевіча або Замакву гару, —на многія кілометры відаль шматлікія курганы, перакаты, нізіны. Шмат курганноў штычун.

З мэтай дэталёвага вывучэння гісторыі ўзнікнення штычун курганноў, а, значна, і гісторыі Новагрудчыны, у раёне вядзе работу Славян-літоўскі атрад прыбальтэскай экспедыцыі ішчыныя ўзоры керамічнай культуры Акадэміі навуц СССР.

Абследаваны ўчасткі каля Барысгабскай царквы ў Новагрудку, раскапаны два курганы ў вёсцы Браўнішка. Знойдзены металічныя насуды і г. д. Усе гэтыя знаходкі, паводле агульных аднак, адносяцца да X—XI стагоддзю.

Ідзе раскопка курганнай групы паміж вёскамі Сідзе і Гарадзішка.

У адным са штычун курганноў ля Сідзе знойдзены ішчыныя ўзоры керамічнай культуры Акадэміі навуц СССР.

пярэднік, а таксама пацёрты. Трэба меркаваць, што тут было месца спалвання жывых славянскага племені. На грані X—XI стагоддзю асобны славянскія плямёны спалалі памёршых, а затым зносілі іх у адно месца і асмілілі ашчыны. Так утварыліся штычунныя курганы.

Прыкладна тысячу год таму налад на месцы, дзе цяпер праводзіцца раскопка курганнай групы, аказалася паследняе славянскага племені.

Д. ЗІНГЕР.

АД ДУНАЯ ДА ЯДРАНА

2. Зямля герояў

Пра многае хачелася б расказаць у гэтых пататках. Пра ясны блакіт Арымантынага мора. Пра бясконцыя ланцугі жаманістых астравоў, які прыкрытыя берагі Югаславіі. Пра марскія маякі, якія то разгарэюцца, то гаснуць у густой цемры поўднёнай ночы. Пра палымя і кіпарысы. Пра Плітвіцкія горныя азёры і беланясныя вадаспады, якія грукочуць уздымі і ўначы. Пра славыны гарады Дуброўнік, Спліт, Загреб. Пра ўвесь незвычайны шматкілометровы шлях, які мы праехалі. Але зрабіць гэта ў кароткіх запісках немагчыма.

Нам вадзіць Віта Крціца—прыгожы, суровы на выгляд і негарадзі чалавек—былы партызан. У яго ўсяго крыху за трыццаць, але скарні пакрыты сівамі. Дарогі, па якіх мы ехалі, ён прайшоў з баімі. Віта не гаварыў нам пра цяжар партызанскага жыцця, ні пра голад, які так мучыў пераасілі югаслаўскія мясціны, ні пра ласці акупантаў, ні пра бессмысленныя палітычныя судоў. Але ён усё поміць і ўсе хваляў у сэрцы. Ён зрэдку звартаўся да нашай перакладчыцы Даныцы, і мы наладзілі ўгаворы і зладзілі прастору Мачы. Народна-вызваленчая армія разбіла буйныя сілы гітлераўцаў, які адступалі з Београда і Сараева.

Віта Крціца вазіў нас у Іліджу, што недалёка ад Сараева, да вытокаў Босны. Гэта прыгожая мясціна. Над намі ўзнімаліся высачыныя зялёныя гара, а з-пад іх, з некалькіх кілоўраў шумы і з вольным вынішчэннем буйнага і адрэзана ўгварылі шыроку раку. Але машыны Віта спыніліся каля сярэдняга гравітажнага помніка. Мы з хваляваннем чыталі знішчэнні, які нам расказаў, што 27 студзеня 1942 года першая пралетарская брыгада, выраваўшыся з акружэння, зрабіла праз горы 23-кілометровы марш. Стаў 32-градусны мороз. Замерзла 180 байцоў.

Такія помнікі мы сустракалі часта, вельмі часта. А ішчы насцей брацікі моглікі і асобныя магілы герояў. У кожным гарадку з больш мармуровых дошчак на нас глядзелі імёны павешаных, забітых, спаленых партызан. І нам, беларускім людзям, лася якіх у многім падобны да лася партызан Югаславіі, стала асабліва дарагой гэтая зямля герояў.

З Дуброўнікі мы накіраваліся ў Чорнагорцы. Дарога вядзіла падымаў і кіпарысаў. Са скалаў знікала доўгая зубчатая лісе агаў. Там-сам ляліліся дробныя каткусы. І ўсюды каля дарогі—густыя вінаграднікі, апельсыны і лімонныя сады. А справа віхлялі ярка-блакітныя воды Ядрана. Пахвалі ў аб'езд цудоўнага Котарскага завіва.

За Котарам дарога пайшла крута ўверх. Уважце сабе паўтарыкілометровую амаль адрэзную гару, па якой серпанціністы віткі мяліся вузкая дарога. Нам друг Віта прыкметна засмродзіўся, але хуткасі амаць не змяніла. Напружана раве мотор. Вось, здаецца, зарэз з усёго разову пачынаюць і бездальні. Але калядзімы паравозік, колы аўтобуса праходзіць па самым краі гары абрываў, і мы каторы раз ездзем перагар гары. Размінуцца тут цяжка, божны гэта зрабіць толькі ў пунных мыхлах. Часам прарабілі скрапаны тармакі. За два метры спынення сусветнага шчына, а пасля з поўкілометра, а то і з палкі аспрыжана адышліся адным колам. І тут мы ўбачылі, што ўзаемавыручка—важны закон горных дарог. Шафёры сусветных машын вітаюць адзін другога ўважлівым рукам. Калі ў нашай машыне з балона адышчана серабрыстая пакрышка, яе падняў вадзіцель сусветнага грузавіка, а пасля ён неадзе разварыўся і кілометраў дваццаць імачыў нас наўздагон.

З вяршні бачна ўсё будава, усё гаралі і сёлы. Караблі здаюцца дзіцячымі цацкамі. Глядзіш нібы з самалёта. Але вольны лаварот, і мы ўжо імачымы па высокагорным плато. Голыя, шэрыя скалы. Зніклі дрэвы і травы. Вязлістая паліца сонца. На вышэйшых скалах бялююць, як чарапы, доты з пёмыны шышчылі баіны. Чорнагорцы! Краіна арлоў і бяспстрашных людзей. А воль і Цішыне—яе старажытная сталіца.

Чорнагорцы нас сустралі надзвычай гасцінна. У кожным слове, у кожным поглядзе мы адчулі сапраўдную братнюю любоў. Мы хадзілі, абкружаныя патапамм дзетвары і падлеткаў. Нараскаў ішлі нашы скарныя падурыкі: рубявіныя зорачкі з белым голубым, піонерскія значкі, паштокі з віламі Мэксыкі і Мінска. У адказ нашы юныя сябры дэманстравалі свае поспехі ў рускай мове. А гэта ведаецца—запыталі мы: «Чорнагорцы, што такое?» І адрэз бокі гімназіст пачаў чытаць працяг вядомага верша.

Мы пазнаміліся з вясёлым, крыху сарамлівым Душанам Вукчынічам. Ён выкадае ў мисювач гімназіі рускую мову і літаратуру. Бачна было, што ён рад сустрачацца з савецкімі людзьмі. Са скарнай гародзіцы ён паказаў нам горад, музей, паліч чорнагорскага «цара Нікілава», які ён сказаў.

— Край наш заўсёды быў бедным,—расказвае Вукчыніч—Народу ўсяго чатырыста тысяч, але ён нікому не паддаваўся і не прадаваўся. Распаче чорнагорцы напалі на чарнагорцаў, паставілі на кол турэцкую галаву каля хаты—вось яго багацце і слава. Рускія першыя нас прызналі, дапамагалі яны нам і мы ім. У вяродзе здаўна жые пагаворка: «Нас ды рускіх—то востемдзест міліянаў». Гэтак некаторы адказалі чорнагорцы на парозу аўстрыйскага імператара. У чатырох музеях Цішыне мы ўсюды бачылі рчы і дакументы, якія сведчаць аб моцнай руска-чорнагорскай дружбе. У гістарычным музеі мы чыталі граматы Пятра I ад 1715 года, у якой рускі цар даў чорнагорцам за дапамогу ў вайне супраць туркаў. На сцяну, які быў прысланы з Расіі чорнагорскаму князю Нікілаву I, кароткі, але выразны надпіс: «Спаўнема».

Вялікім другом Расіі быў Пётр Негуш, адышчылі ён з'яўляўся духомні і свецікі правіцель чорнагорцы. Мы хадзілі па яго пакоях, аглядалі асабістыя рэчы, бібліятэку, партреты караліў, чыталі дэплі, выданыя яму рускім сінодам. Але для чорнагорцаў Негуш з'яўляецца нейкім сумленнем народа і яго найвялікшым псалом—аўтарам неспрытнага «Горнага вянка». Ён не любіў, як нам казалі мясцовыя жыцары, хадзіць у расе, а прыбіраўся ў нашыяныны касцюм, вадзіў з простымі людзьмі караголы. Ён і памёр, як сываржаючы, у караголы, малым, 38-мі год ад нараджэння. Яго пахавалі ў нацыянальным адзены, які ён і прасіў.

І ўсё-ж найбольшае ўражанне на нас зрабіў у Цішыне музей вызваленчай вай-

Београд. Будынак Народнай скупшчыны.

ны. З любоўю і беражлівасцю тут захоўваюцца зброя партызан, розныя рэчы, апыленыя з усенародным рухам, палымыя алоўныя Комуністычнай партыі і кіраўнітва партызанскім рухам. Аліна з самых суровых і праучальных алоўваў пачынаецца так: «Храбрыя жанчыны Чорнай гары і Бокі, маткі і сёстры нашы!»

Са сцен глядзіць страшны адмык. Зружыўшыся фашыстамі Палгорцы—сталі Чорнагорцы (ціпер Штатраў). Вось Шчына-поле. Груды чарапоў і касцей. Тут акупанты забілі 480 параненых партызан. Вось адмык Народнага Героя Чудо Чыпчача—студэнта з Нішчына—у момант апышчэння яму смертнага прыговору. Заросшы кучаравай бародкай малады прыгожы твар. На галаве кепка. На руках ланцугі. І горды, мужная ўсмешка на твары. Вось Еке Балеціч перад павешаннем. Суровы журботны твар і тая-ж гордая ўсмешка на апусах—ўсмешка пераможцы. А воль на кані ў скурашні і чорнагорскай шапцы з пяцікутнай зоркай, з аўтаматам у руках, вусаты Іван Мілушынавіч—першы Народны Герой Югаславіі. А далей, на ўсіх сценах—партреты загінуўшых Народных Герояў. Найбольшую колькасць складалі чорнагорцы. Гэтага пачэснага аванія ўдасцюены 223 чорнагорцы. Мы выходзім з музея, і Душан паказвае на вяршыню высокай гары—там магіла партызан, расстраляных італьянскімі фашыстамі. Глядзю арлінай славы.

У Югаславіі многа такіх музеяў. Кожная рэспубліка, кожны значны горад сцяга захоўвае памяць аб сваіх гераічных сынах.

У адной з гасцініц мы бачылі мемарыяльную дошку, дзе былі пералічаны ўсе афіцыйны і ішчыя работнікі рэстарана і гасцініцы, якія загінулі ў час вызваленчай вайны.

Не магу не расказаць пра Музей народнай рэвалюцыі ў Загребі—сталіцы Харватыі. Тут захоўваецца чырвоная зорка, выразаная з крыла перага самалёта, на якой дэтыч пераляцелі да партызан. На тэрыторыі Харватыі акупантамі было знішчана 2008 школ, забіта вельмі многа настаўнікаў, загінулі тысячы і тысячы ні ў чым не вінаватых дзцей. Астатнія былі асуджаны на неспыменнасць. Але ў партызанскіх лагерах знаходзіліся дабрахотлівыя, якія і там наладжвалі вучобу дзцей.

У партызанскіх лагерах Харватыі былі свае друкарні, шпіталі, нават самадзейныя тэатры. І зноў мы думкамі перанесліся ў родную Беларусь партызанскіх гадоў.

Ішчы два адмык ўзрадзілі ў памішы. Аўгуст Цэсарціч, харвацкі пісьменнік і культуры дзеч. Ён бачыў Леніна і прывёз з Савенкай Расіі ў Харватыю першы партрэт Ільчы. Яго замучылі ўстапы. Ішчы партызанскі. Стары Назор, салвату харвацкі паст В. Назор, на кані выпраўляўся ў партызанскі атрад, каб уславіць у сваіх палымых і мудрых вершах небыла падзіві народа.

Есь у Загребі старажытная плошча. Яна цяпер носіць імя Сцяпана Радзіца, сяджачага правадары Харватыі, які таксама сустракаўся з Леніным, хоць і не быў комунам. На гэтай плошчы—будынак Народнай скупшчыны Харватыі. Побач старажытная царква Святога Марка. На не чарнагорцым дарка мазаічныя гербы Харватыі, Славеніі і Далматыі. Старая царква памятае, як у 1573 годзе на гэтай плошчы «каранавалі» Манія Губца, правадары сяджачага паўстання супраць невольнага прыгнёту як сваіх, так і аўстрыйскіх і мад'ярскіх феодалаў. На плошчы раскідалі вялікі агонь і паставілі жалезнае крэсла. На гэты распалены «трон» пасадзілі мужыцкага караля і ўдзелі яму на галаву жалезную воінную карону. Так загінуў

Пімен ПАНЧАНКА.

Пад густой сеткай

У цэнтры горада Слуцка абсталявана газетная «вітрына». Але калі яе рэдка спыніюцца гарлажыне. І гэта аразумела. Газета знаходзіцца пад густой іржавай сеткай. Чытаць праз яе цяжка, насяра перагажа і пачынае мігчыць у вачах. Часта газета падае, таму што не інакш і падвешваюць. У такім выглядзе вітрыну сфатаграфавалі наш карэспандэнт. Між ішчы і ў гарадскім скверы таксама газета знаходзіцца пад густой сеткай. Шы не пара сеткі замяніць у вітрынах шклом? І выглад значна лепшы, і галоўнае, чытаць зручней.

На здымку: выгляд вітрыны ў цэнтры Слуцка.

ад сярэдневаковых прыгатаўнікаў Манія Губец. Пра гэта таленавіта расказана ў рамане Аўгуста Шчына «Сяджачае паўстанне». Мы, стаячы на гістарычным месцы, мімаволь звыклі дадзёкі часы з такімі выадунімі, не менш пакутлівымі і гераічнымі палэмімі, што адбываліся на зямлі герояў. Свабода, за якую загінуў Губец і ішчыя праслаўленыя ў песнях героі, была, нарэшце, заваявана пад кіраўніцтвам камуністаў Югаславіі.

З Загребы мы накіраваліся па шырокай аўтастрадзе ў Београд. Мы вярталіся ў сталіцу Югаславіі, як у родны горад, поўныя ўражаннімі і думкамі. Нам захачелася сустрэцца з рабочымі, былымі партызанамі і будаўніцкімі сённяшнімі Югаславіі. Просьба была задаволеная. На другі дзень мы паехалі на станкабудаўнічы завод імя Іва Лола Рыбара, любімага кіраўніка югаслаўскай моладзі, Народнага Героя, які загінуў у баі з фашысцкімі захопнікамі. У дзень нашага першага прыезду ў Београд мы наведвалі яго магілу ў Калемегданскім парку. А цяпер ідзем на завод, названы яго слаўным імем.

Быў абедзены перапанак. Рабочыя пераклалі то, на зялёных луганіках, што акружае ішчы, то побліз сваіх стаёў. Мы з цікавасцю аглядзелі прасторныя, чыстыя ішчы. Памяцілі нам даду сімалічны інжынер Пётр Глебаў—па паходжанню рускі. Завод вырабляе прэсы розных памераў, карусельныя станкі і нават блоніны. Палэмі мы ўбачылі, як умела шліфуюць вельзіны вал гэтага аргэнта. Завод забяспечвае сваёй прадукцыяй новыя прадпрыемствы, частку яе пасылае на экспарт—у Бразілію і Аргентыну.

Па шляху агляду ў памышкіні дыркімі за чаркай віна і ракі інжынеры нам расказалі ішчы цікавага пра свой завод. Кіруючы прадпрыемствам рабочы совет, які вырабляе талым гаспаляваннем. Ён называе дырэктара, кантралюе прыбыткі і выдаткі і ўвесь вытворчы працэс, 50 працэнтаў прыбытку адлічваецца дзяржаве. Астатнія сродкі ішчы на зарплату, сацыяльнае страхаванне, набыццё новага абсталявання, на жыллёвае будаўніцтва і ішчыя. Рабочыя падатку не пладзіць, за іх пладзіць завод. На заводзе есь сваё камуна, якая займаецца кватэрнымі ды ішчымі бытавымі справамі, будаўніцтвам уласных дамоў, навушчэннем маладзых кадэраў. Камуне дапамагаюць партыйны і прафсаюзныя арганізацыі. Мы шчыра падзякавалі гаспадарам і дэпла развіталіся.

Наведвалі мы і задругу—вінаробны кватэртэры, які ішчы шмат год. Ён не падобны да нашых каласяў, але і тут ужо есь сацыялістычныя пачаткі. Знаходзіцца гэтая задруга на ўскраіне горада Смедзлаў, на беразе Дунаю. Тут пачынаецца яшчы край Шумадзія («Шум» па-сербску «лес»). Берагі Дунаю зараслі буйным лясняком, вышэй—тушчары каштана і бзу, а ішчы вышэй на схілах сонечных узгоркаў—бясконцыя вінаграднікі. Вінаград—багацце гэтага краю.

Кожны член задругі вырашчыце і глядзю вінаград на сваім участку. Даспелы вінаград кожная гаспадарка ўносіць ў агульныя склады; ад колькасці і якасці вінаграду і атрымае долю прыбытку.

Як нам растлумачыў тэхнолаг Боіслаў Васковіч, гаспадарка рэнтабельная. У мінулым годзе атрымана прыкладна 12 мільянаў дзінараў прыбытку. Калі пачынаецца ішчы праймаць прадукцыю (гронкіам і віном) ідзе на экспарт у Заходнюю Германію, Швейцарыю, Бельгію. Мы наведвалі вінаробны завод задругі і не горады подрум (падвал, дзе захоўваюцца бонкі з віном).

У часе збору вінаграду гэты заводзік апрацоўвае да 25 вагонаў вінаграду ў дзень. Вялікія складеныя сарэзастаўлены чырвонымі бонкамі вышэйшай і два і тры чалавечыя росты. Нас гасцініч і пачынавалі смедзлаўскай—смачым натуральным сокам, якое атрымава на вінных конкурсах у адзін медаль. Мы, паспатыўшы смедзлаўскі, зусім шчыра далучыліся да гэтай высокай ашчы.

Так, хоць і павярхоўна, але з глыбокай заінтэлігенасцю мы знаёміліся з жышчым нашых югаслаўскіх братоў. Не ўсё ідзе ішчы тут добра і гладка. На палых вельмі мала машын. Не хапае кваліфікаваных кадэраў. Людзі ў сёлах ішчы беднавата апраунты. Цяжка без дастатковай тэхнікі пракладваць горныя дарогі, прабыць тунелі, узводзіць шматпавярховыя будынкі, будаваць электрастанцыі. Але людзі ўважлівыя ў сваіх сілах, глыбока верыць у сваю сацыялістычную будучыню. Цяпер яшчы спадзюцца і на вялікую дапамогу Савецкага Саюза.

У ўспамінаю словам нашага друга Віта Крціца:

— Я аб'ездзіў з турыстамі Грэцыю, Турцыю, Італію. Усе прастыя людзі на мяне там глядзелі з заінтэрасцю. Кенска, цяжка там жыць. А я маю тры касцюмы, жонка і дзцей добра апраунты. Атрымаў добрую кватэру. Узвў ў дзяржаву пазыку на 150 тысяч дзінараў. Купіў прыгожую мэблю, радыёпрыёмнік і ішчыя рэчы. Цяпер патроху вылачваю. Хутка зусім разлучыўся. Ніколі ішчы так добра не жыў сэрбія рабочыя.

Да гэтых слоў Віта Крціца, я ўважліва могуць далучыцца і харваты, і славенцы, і македонцы, і чорнагорцы—увесь працоўны народ Югаславіі.

Пад густой сеткай.

ФЕЛЬТОН

На арадаванай плошчы

Дзейніца: Клаўдзія Ляошэўна Дудэвіч, заг. шклоўскага кніжнага магазіна.

Нагадае: Магілёўскі аблкінагацадаль.

КАРЦІНА ПЕРШАЯ

Год 1950. У Шклове ідзе на спад хваля пасаджэнняў з прычыны хуткага адкрыцця кніжнага магазіна. На прыводзе—Магілёў, аблкінагацадаль.

Магілёў. Зрываецца адкрыццё ў горадзе кніжнага магазіна. Калі забяспечыць памышчаванне?

Шклоў. Не зрываюся. Вырашана. Забеспечым. Кніга, разумеюм, друг чалавека. Забеспечым. Прыслышце літаратуру.

КАРЦІНА ДРУГАЯ

Астанюка тая-ж. У кабінет старшыні райвыканкома ўваходзіць маладая светлавалосая жанчына. Гэта—загадчык будучага кніжнага магазіна Клаўдзія Ляошэўна Дудэвіч. Яна ўхваляваецца.

Клаўдзія Ляошэўна. Таварыш старшыня, прыбылі кнігі, згузвалі на вуліцу. Каштоўныя кнігі, на дзсяткі тысяч рублёў. Што рабіць?

Старшыня. У мяне, дарагая, на паразку дзя зяблевае ворушы.

Клаўдзія Ляошэўна (з трывогай). Што-ж рабіць? Можна пачакаць, пакуль з зяблявым не скончыць?

Старшыня. Гэта ідзе. Так і зробім. Знайдзце дзе-небудзь куточак для гэтага... э-э, прывезенага груза. Заклучыце дагаворы. А мы потым вырашым справу, толькі з зяблявым управімся.

(Клаўдзія Ляошэўна пайшла).

КАРЦІНА ТРЭЦЬЯЯ

Год 1956. Шклоўская ўскраіна. Неважлікі дом з ганікам. На ім поўсцяраць шыльда: «Кніжны магазін аблкінагацадаль. Падпісныя выданні». Пакунік першыча талчачы.

Магілёў. Нарэшце, ён штурхае дзверы. Але што такое? На яго шлуху вырастае звычайна хатняя кухня. Пры печы спыртаю арудые гарнікі жанчыны. Пакунік просіць прабажчыню. Ён, бачыце, памыліўся адрадам. Падвала шыльда. Яму патрэбны кніжны магазін. Жанчыны робяць спакойны, зямлі жэст, які азначае: «Вы не памыліліся. Магазін тут. Вось дзверы, побач». Пакунік з апаскай аглядзюцца на баках, падаецца назад, хутка адчыняе наступныя дзверы.

Маленькі пакой завалены кнігамі. Яны ляжаць на падлозе, падаконніках, паліцах. На «пятачку» стаяць неважлікі ўжо жанчыны. У ёй з цяжкасцю можна пазнаць Клаўдзію Ляошэўну Дудэвіч.

Клаўдзія Ляошэўна. Аспыражы, таварыш, глядзіце пад ногі. Там скрыні з Дагэўскай і Лонданам.

Пакунік (шчасліва абшчыўшы класікаў). І даўно так жывецца?

Клаўдзія Ляошэўна. Шчысь гадоў. Не, не, гэта ўжо другая наша кватэра, большая—тут 18 квадратных метраў! У другой частцы горада—кніжны склад, былы гараж. А там смярсыць... Гінуць кнігі. За апошнія два гады тысяч на дваццаць спісала. (Клаўдзія Ляошэўна цяжка ўздыхае, стомлена махае рукоў). Ш скардзіліся. Таварыш паперы спісаны. І газеты пісалі—раённая, абласная. Усе нас падтрымліваюць. Але ўсё застаецца па-ранейшаму.

КАРЦІНА ЧАЦВЕРТАЯ

Год 1956. Май. Абстанюка тая-ж, што і ў другой карціне. Клаўдзія Ляошэўна ўваходзіць у кабінет старшыні райвыканкома.

Клаўдзія Ляошэўна. Таварыш старшыня, гаспадыня кватэры катэгарычна адмаўляецца прадуючымі дагавор на арэнду. Але ў мяне есь ідзе.

Старшыня. У мяне, дарагая, сядба. Але раз ідзе ідзе... Гэта шклова.

Клаўдзія Ляошэўна (пераконна, шпёркай). У сувязі з ліквідацыяй райага ў нашым горадзе вызваліцца выдатнае памышчаванне. Лепшага месца для магазіна не знайдзіць.

Старшыня (абыхваюча). Позна. Упашучым лепшым тэрмінам.

Клаўдзія Ляошэўна (нервова). Што позна?

Старшыня. Рашылі адлаць под рабінэму аддзель культуры.

Клаўдзія Ляошэўна (ажыўшымся). Вось і добра! Дом вольны. У аддзеле культуры—тры чалавекі. Падзелімся. Сваё-ж начальства.

Старшыня. Добра, падумаем. Прыдзіце затура.

Назаўтра. Старшыня. Мы вырашылі. Другая паліца аддзель аддзельна—пад кватэру загадчыка аддзель культуры.

Ці можна апускаць заслонку?

Л. КАВАЛЬ.

КАНСУЛЬТАЦЫЯ

Некаторыя асаблівасці пабудовы кіносцэнарыя

У сувязі з Усеаюзным конкурсам на лепшыя кіносцэнарыі мастацкіх фільмаў многа аўтары, якія ўпершыню ўзяліся за складаную справу сцэнарыста, звартаюцца да нас за парадамі, як кінематаграфічна раскрыць сваю задуму. У гэтым артыкуле мы паспрабуем выказаць некаторыя парады пачынаючым аўтарам.

Знаёце якое-небудзь адзінае, непарушнае правіла, па якому будзеца літаратурны сцэнарыі мастацкага фільма, нехта. Кінематаграфія—гэта творчасць, а творчасць, як вядома, працэс індывідуальны. У сувязі з гэтым вельмі карысна пачынаючым аўтарам уважліва пазнаміцца з лепшымі апублікаванымі кіносцэнарыямі. Праўда, ёсь нешта агульнае, што характэрна для работы сцэнарыста, што вызначае кіносцэнарыі як мастацкі твор. І аб гэтым неабходна напамінаць аўтарам, якія ўключыліся ў Усеаюзны конкурс, прысвечаны 40-годдзю Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі.

Работа над кіносцэнарыем, як і над ішчы мастацкім творам, звычайна пачынаецца з выбару тэмы. Выбраць тэму будучага сцэнарыя—азначае азначыць у шчыні нешта важнае, тое, што глыбока ўхваляваеца аўтарам і не можа не выклікаць жывой цікавасці ў глядачоў і бізюкі падзеі і героіў, пачынаючы аўтар пачынае добра ўявіць сабе, што і ў імя чаго ён хоча сказаць людзям, якія ідуць асузіць аб абараніць. Затым неабходна прадумаць, як, у якой паслядоўнасці і ўзаемадзейні будзе разгортвацца падзеі, хто і як будзе даносіць да глядача гэтыя ішчы. Так складаецца сцэнарыя задуму. Чым далейшая, яшчы яна будзе вызначана, тым больш зместоўным будзе сцэнарыі.

Вызначваючы сюжэт будучага сцэнарыя, гэта значыць лінію паводін, узаемадзейнасці героіў, паслядоўнасці ішчы ўнікаль, неабходна мець на ўвазе перш за ўсё адну з важнейшых асаблівасцей кінодраматургіі, а імяна тое, што кіно—мастацтва дзеяння, канкрэтнага паказу спраў і ішчыняў чалавека. Таму сюжэт будучага сцэнарыя павінен быць дзейным.

Ва ўсё лепшых фільмах героі жыцьця, поўназрелыя не толькі таму, што іх пачынаюць іграць выканаўцы, а і таму, што яны дзейнічаюць, пераадываюць цяжкасці, пугаюць і перамагаюць. Гэта і складае драматычны канфілікт сцэнарыя, а, значыць, і будучага фільма.

Да сцэнарыя ў поўнай меры дастасавалі ты патрабаванні, якія М. Горкі ставіў драматычным творам: каб у іх былі характэрны і моцныя пацудзі, апрача гэтага, вялікі пісьменнік падкрэсліваў неабходнасць адназначнага канфілікту, выабранага аўтарам, жы